

MATERIAL & HANTVERKARE HALLAND

LÄNSSTYRELSEN I HALLANDS LÄN
KULTURMILJÖENHETEN

MATERIAL & HANTVERKARE

LÄNSSTYRELSEN I HALLANDS LÄN - KULTURMILJÖENHETEN

FÖRORD

Det är med glädje vi kan presentera en förnyad byggnadsvårdskatalog. Det har nu gått sju år sedan den förra katalogen gavs ut och av naturliga skäl måste en förteckning kontinuerligt förnyas då gamla uppgifter blir inaktuella.

Vid sidan av ett register över tillverkare, hantverkare och specialister innehåller katalogen också information och en del handfasta råd kring byggnadsvård. För den som vill fördjupa sig ytterligare finns en omfattande litteratur i ämnet och en del av den presenteras i litteraturlistan längst bak.

Katalogen vänder sig främst till länets invånare och därmed är det tillverkare och hantverkare i regionen som huvudsakligen är representerade. Det hindrar inte att man i vissa fall måste söka sig längre bort för speciella kompetenser och material och ett urval på nationell nivå finns därför med. Vi måste ju också påpeka att en stor del av Hallands kulturhistoriskt värdefulla bebyggelse vårdas av människor bosatta i andra delar av landet eller utomlands.

Någon antikvarisk certifiering av hantverkare eller kravmärkning av byggnadsvårdsprodukter finns inte. Vi kan således inte lämna några garantier vad gäller hantverkarna och tillverkarna i denna katalog. Det urval som här presenteras bygger på kända kontakter, från tidigare kataloger och intressenter som hört av sig för att de arbetar med byggnadsvård, genomgång av andra förteckningar med samma inriktning och liknande spontan insamling. Den gör alltså inga anspråk på att vara heltäckande och kan inte lämna några garantier vad gäller utförda arbeten. Vi tror ändå att den fyller en viktig funktion både för den byggnadsvårdsintresserade allmänheten och för de företagare som presenteras i katalogen.

Lycka till!

Mats Folkesson
Länsantikvarie

Dennis Olsson
Bebyggelseantikvarie

INNEHÅLL

Lite råd om byggnadsvård	4	Järn & smide	34
Tegel- & skiffertak	6	Tapeter & spännpapp	36
Strå- & torvtak	8	Stuck	37
Spån, stickor & papptak	10	Kakelugnar & järnspisar	38
Plåtarbeten	12	Belysning	40
Trä, sågverk & snickerier	14	Trädgården	42
Fönster	16	Konservering	44
Dörrar	18	Konsulter & entreprenörer	45
Golv & golvbehandling	20	Antikvarisk medverkan	46
Utvändig målning	22	Begagnat byggnadsmaterial	47
Invändigt måleri	24	Kommunerna	48
Murtegel	26	Kulturmiljö Halland	49
Kalk som puts, bruk & färg	28	Länsstyrelsen	49
Sten	30	Register	50
Cement & betong	32	Litteraturtips	81

LITE RÅD OM BYGGNADSVÅRD

Kulturmiljöenheten på länsstyrelsen arbetar för god byggnadsvård och för att skydda traditioner, tekniker och bebyggelse som i vissa fall är typisk för Halland men även värdefull nationellt. De många kvalitéer som finns i denna bebyggelse måste påvisas och tillvaratas. Därför förespråkar vi att man går varsamt fram när man ska renovera eller bygga om och att man använder väl beprövade metoder och material. Det löpande underhåll man måste göra på ett hus kan ägaren ofta göra själv. Däremot är det viktigt att man rådgör med en antikvarisk expert om det rör sig om större insatser eller om man är osäker på hur man skall gå tillväga.

STUDERA DITT HUS

Något som man som husägare alltid bör starta med är att studera huset, ta reda på dess historia och kanske leta upp foton av hur det såg ut förr. Anlita gärna en antikvarie eller arkitekt för att avgöra vad som är typiskt för huset. På det sättet lär du dig att hantera ditt hus, lär dig byggnadens karaktär. När en byggnadsdel eller ett material måste bytas ut och det inte finns exakt samma att köpa får man hitta lämpliga ersättningar som gör att karaktären bevaras. Att enbart se till lägsta pris är inte alltid lönsamt på sikt.

DOKUMENTERA DET SOM HÄNDER I DITT HUS

När du underhåller eller renoverar ditt hus kan det vara nyttigt att dokumentera. Att ta ett par fotografier innan förändringar genomförs och kort beskriva vad som gjorts kan vara en ovärderlig hjälp i framtiden. Den korta beskrivningen kan t.ex. omfatta vad

man använt för material, vilken typ av färg och vilken kulör o.s.v. Denna information kan vara till nytta för dig själv nästa gång något behöver åtgärdas eller för en framtida ägare som vill veta hur huset sett ut tidigare. Kraven på en byggnad förändras över tid, därför är det ofta klokt att vid renoveringar göra ingrepp som är reversibla, d.v.s. man kan återgå till hur det såg innan om man vill det. T.ex. kan en överflödig dörröppning byggas igen med dörren intakt och på så sätt kan man i framtiden utnyttja dörren igen.

ANVÄND LÄMPLIGA MATERIAL OCH METODER

När man arbetar med sitt hus är det viktigt att man använder beprövade material och metoder. Utgångspunkten för vad som är lämpligt avgörs av byggnaden, med andra ord, använd samma typ av material och gör det på samma sätt som det befintliga. Detta bidrar till att byggnadens karaktär behålls. Även om det kan tyckas svårt att veta finns det alltid någon att fråga. Kontakta antikvarisk expertis om du är osäker eller behöver hjälp.

Ett antal av Hallands byggnader har ett särskilt stort kulturhistoriskt värde och omfattas av lagar som berör hur sådan bebyggelse ska behandlas. I de flesta fall är detta Plan- och bygglagen som kommunerna har använt sig av för att skydda bebyggelse. I andra fall skyddas byggnaderna med hjälp av Kulturminneslagen. Dessa byggnader ska underhållas med sådana material och metoder som är lämpliga med hänsyn till objektets kulturhistoriska värden.

TEGEL- &
SKIFFERTAK

Tak- och murtegel har funnits i Skandinavien sedan medeltiden. Det var klosterordnarna som förde hit traditionen att bränna lera i formar till tegel. Fram till 1900-talet utvecklades en mängd format och modeller. Ända in i förra seklets början låg tegelbruken mycket tätt över nästan hela landet, men efter en lång tids tillbakagång bränns nu bara taktegel i traditionella format av ett fåtal tegelbruk i landet.

Ett gammalt tegeltak åldras ofta mycket vackert och bör få ligga så länge det håller. Eftersom utbudet är smalare idag kan det vara svårt att hitta kompletterande pannor, men utomlands tillverkas flera sorter som går att beställa genom olika företag. Begagnade tegelpannor säljs via annons i dagspressen eller vid något av de företag som säljer begagnat byggmaterial. Fattas det många pannor kan de som är hela läggas på det takfall som är mest synligt och de nyare eller utbytta på det mindre synliga.

På marknaden finns idag ett brett utbud av betongpannor och andra material som efterliknar tegel. Betongpannor är emellertid tyngre och klumpigare än tegelpannor. De har också en skrovlig yta där alger lättare får fäste. Bara riktigt lertegel kan se ut, fungera och åldras som ett tegeltak. Det ger alltid huset en viss karaktär och kan hålla i hundra år eller mer.

Skiffer har brutits i Sverige sedan slutet av 1700-talet. Eftersom det är ett förhållandevis dyrt material har det främst använts på kyrkor, slott och offentliga byggnader och är därför vanligast i städerna. Det höga priset uppvägs av att det är i det närmaste outslitligt. Det är dessutom motståndskraftigt mot luftföroreningar - en egenskap inte minst viktig idag. Lagt på ett riktigt sätt är det spikens hållbarhet som bestämmer takets livslängd. Ger spiken med sig går det bra att lägga om. Idag används syrafast stålspik som har den längsta livslängden.

Den vanligaste svenska skiffern kommer fortfarande från Grythyttan i Västmanland. Det är en gråsvart lerskiffer som kan ses bland annat på slottet i Halmstad. I Glava i Värmland bröts en grå glimmerskiffer och i Ramkvilla i Småland en gråröd så kallad kopparskiffer. Den sistnämnda kan beskådas på Veddige kyrka i Halland. Företagen i denna förteckning säljer även begagnat skiffer.

STRÅ- & TORVTAK

Stråtak är ett samlingsnamn på den typ av takmaterial som utgörs av gräs eller halvgräs. I Halland har spannmålshalm varit företrädande och då speciellt råghalm. Då halm som bekant är en restprodukt från spannmålsodling förknippas halmtaken starkt med jordbruksbygder och halmtak förekom troligen redan på 500-talet f.kr. när rågen kom till Sverige. Råghalmen lämpade sig bra då den traditionella rågen gärna växer sig hög. Halmen blir s.k. långhalm efter skörd och tröskning just på grund av sin längd. Förr föredrogs halm framför vass eftersom man ansåg att halmen var tätare och att den var lättare att forma.

Stråtak är ett lätt takmaterial som väger ca 35 kg/m². Det läggs direkt på sparrarna och kräver inget undertak. Takstolen kan därför göras ganska klen. En relativt brant taklutning är en förutsättning för ett gott resultat. Stråtaken kan ligga 25-30 år beroende på läge och klimat och de är miljövänliga och har god värmeisolerande förmåga, halm troligen något mer än vass.

Vassens historia som taktäckningsmaterial i Sverige är också mycket gammal. Troligen började vassen användas när klimatet blev tillräckligt varmt för att den skulle kunna etablera sig i sjöar och vattendrag. Under 1800-talet var vass ovanligare än halm som takmaterial och användes nästan uteslutande på lador, uthus, båthus och liknande. Användningen var mest utbredd vid de stora vasslokaler, men vass användes också i Götaland, Svealand och längs Norrlandskusten.

Cirka 95 procent av alla stråtak läggs numera med vass och i dag anses vass ha längre hållbarhet än halm även om det traditionellt inte varit så.

Grästorv kallas den ytliga rottrika delen av gräsmark. Den används som taktäckningsmaterial och någon gång som väggbeklädnad (på torvkåtor). Historisk sett är torv ett viktigt byggnadsmaterial. Torvtak var vanliga i hela norra Europa och torv var sannolikt det vanligaste taktäckningsmaterialet på bostadshusen i hela Syd- och Mellansverige fram till mitten av 1700-talet. Torv användes framför allt i slätt- och risbygderna.

Det har funnits olika metoder för att lägga torvtak, men principen är att torven läggs i lager på en panel eller ett flätverk av slånor täckta med näver. Under senare år har papp eller andra material ofta ersatt nävern, förutom ett lager vid takfoten. I denna så kallade mullås borras hål för dränering. Torven ska skäras ur en gammal vall med mycket rötter i, och läggs i två lager rot mot rot. I den planteras gärna taklök och fetknopp som har en armerande verkan. Ett välgjort torvtak har en livslängd på 30–40 år.

SPÅN, STICKOR & PAPPTAK

Foto: Boatbuilder

Spåntak har en mycket lång tradition. Före 1800-talet förekom de allmänt på kyrkor, slott och andra monumentala byggnader. Därefter ersattes många spåntak av plåt och tegel som började tillverkas i större skala och som passade tidens ideal. Idag finns spåntak nästan enbart på kyrkor och klockstaplar.

Spån tillverkades förr med stor omsorg och spåntaken kunde ligga mycket länge om de underhölls väl. Spån tillverkas främst av ek eller fur. Till stickspån använder man även gran och asp. Spånen är tjockare än stickorna och ofta dekorativt avskurna nedtill. Träet skulle vara tillräckligt gammalt och om det var barrträd skulle det också vara mycket kåd- och tjärrikt. Endast kärnveden användes och ofta togs spån ur torrfuror av en speciell kvalitet. Spånen klövs huvudsakligen med yxa. Under mitten av 1900-talet började man att såga spån istället och träet valdes inte längre med samma omsorg. Genom att tryckimpregnera träet trodde man sig kunna uppväga den sämre kvaliteten. Men rötan som impregneringen skyddar mot är inte spånens värsta fiende. De behöver skydd mot solens ultraviolettera strålning, något som enbart en god råvara och noggrant underhåll ger.

Sticketaken blev vanliga under senare delen av 1800-talet, framförallt på uthus. Många gårdar hade då egna sågar med stickhyvel som drevs med vattenkraft från ett närbeläget vattendrag. Där hyvlades stickor på beställning och för gårdens eget behov. Stickor tillverkades också för hand med spånkniv.

Idag är sticketak sällsynta men gamla sticketak går ofta att hitta under tegelpannorna eller eterniten på både prästgårdar och ladugårdar. Spån och stickor underhålls med dalbränd trätjära ungefär vart femte år.

Papptak ger, precis som ett plåttak, ett lätt intryck och byggnader med papptak har ofta utformats med smäckra taksprång. Liksom sticketak har det främst lagts på enklare byggnader där det utgjorde ett billigt men väl fungerande taktäckningsmaterial. Idén är inte så gammal utan uppfanns under 1700-talet av Arvid Faxé. Faxé uppfann det s. k. stenpappret, vilket visade sig lämpligt som taktäckning. Först tillverkades pappret i ark, men sedan mitten av 1800-talet tillverkas det i rullar. Asfaltpapp har tillverkats sedan 1900-talets början och asfaltpappen ska underhållas med takasfalt. Dess föregångare tjärpapp underhålls med stenkols-tjära eller likvärdiga produkter. På senare tid har det kommit takpapp på marknaden som mer liknar de äldre typerna och därmed är mer miljövänliga. Många moderna tjärpappstyper innehåller annars PVC och andra skadliga ämnen. Om ett gammalt eternittak av småplattor ska bytas ut är shingelplattor av papp ett bra alternativ för att bibehålla husets karaktär.

PLÅTARBETEN

Från mitten av 1500-talet förekom ett bruksmässigt smide av järnplåt. Det fortsatte fram till 1800-talet då man övergick till valsning. För att skydda mot rost började man förzinka (galvanisera) plåten under slutet av 1800-talet, och idag är den mesta plåten galvaniserad.

Plåtarnas storlek och tjocklek har varierat genom tiderna. Genom plåtarnas format går det går att gissa sig till ett plåttaks ungefärliga ålder.

Även sammanfogningen - falsningen - har gjorts på många olika sätt med olika visuella resultat. På äldre hus, eller där man utför kompletterande arbeten, bör man foga manuellt för att bevara helhetsintrycket. Efter omkring 1920 lades plåtar med förskjutna horisontella skarvar. Tidigare lades skarvarna i linje.

Under 1900-talets första hälft började plåt masstillverkas och materialet blev därmed billigare. Den handfalsade plåten kompletterades med nya skivprodukter såsom pannplåt och sinuskorrugerad plåt. De tillverkas än idag och är ett vanligt och bra alternativ för täckning av t ex ekonomibyggnader.

Vattenavrinningen till plåttak är i regel utförd som ståndrännor eller lösa rännor i plåt med varierande utseende. Under 1920-talet kom till exempel stuprör med rundade böjar istället för dem som var sammanlödda av raka delar och fick ”skarpa knän”. När det gäller grovleken har dimensionerna ofta ökat. De smäckrare rören som användes vid mindre skärmtak och verandor har försvunnit

men kan idag nyttillverkas av en plåtslagare på beställning. De flesta plåtslagare utför dessa arbeten.

Innan den galvaniserade plåten kom målades så gott som alltid svartplåttaken med blymönja och linoljetäckfärg. Få färgsystem har genom tiderna visat sig så effektiva som detta. Men på grund av sin giftighet finns blyprodukter endast för yrkesverksamma målare, och används endast vid restaureringar av särskilt värdefulla kulturbyggnader. Idag används istället zinkfosfatfärger inom kulturmiljövården. Linoljefärger är dock helt ofarliga. Bland annat genom sin överlägsna inträngningsförmåga även i metall ger de den bästa helhetslösningen. I fria luften oxiderar galvaniserad plåt under ett par år och kan dessförinnan inte målas utan tvättning med speciella medel. Vanligtvis låter man först sådan plåt sitta omålad, för att efter 2-5 år måla den som vanligt. Om några plåtar är dåliga och sönderrostade betyder det oftast inte att hela taket måste bytas ut. Äldre plåt har ofta högre kvalitet än dagens plåt. Oftast kan mindre otätheter tätas med specialspackel men om skadorna är större bör en plåtslagare anlitas. Att lägga om ett falsat plåttak är ingenting för lekmän.

För att undvika rost bör man också varje år se till att spola rent ståldrännor, rännalar och stuprör. Taket på en byggnad utgör en viktig del av helheten. Ett äldre plåttak är värdefullt att bevara. Ersätt inte ett falsat plåttak med bandplåt, korrugerad plåt eller tegelmönstrad plåt.

Många byggnadsdetaljer utförs dessutom i plåt av olika slag. Runt fönster finns ofta plåtbeslag i form av fönsterbleck. På tak av andra material återfinns ofta plåten på vindskivor, taknockar med mera, samt i vattenavrinningsystem i form av hängrännor och stuprör. På äldre hus är takrännorna ofta utförda som s k ståldrännor, inte som hängrännor. Då är stuprören ofta utförda i zinkplåt med vinklade, med falsade krökar, inte presade runda som i moderna stuprör. Vinklarna är skarpa och tratten profilerad. Häng- och stuprör målades förr med linoljefärg i underlagets kulör.

Sedan 1970-talet prefabriceras monteringsfärdiga stuprör med svängda krökar och säljs färdigmålade i svart, rött eller vitt. Idag tillverkas också traditionella stuprör med skarpa vinklar i galvaniserad zinkplåt. Dessa målas efter 2 - 5 år, precis som plåttaken, med ren linoljefärg i underlagets kulör.

TRÄ, SÅGVERK & SNICKERIER

Trä har varit det grundläggande materialet för all bebyggelse i nästan hela Sverige under tusentals år. Eftersom trä har varit så rikligt förekommande i äldre byggande är träkännedom, kunskapen om trä som byggnadsmaterial och om själva trähantverket, timmermans- och snickerihantverket viktigt vid underhåll, restaurering och renovering. I nästan alla hus byggda fram till 1950-talet finns ett stort mått av nedärvd kunskap i tillverkningen och utformandet av olika trädetaljer. Det är på flera sätt långsiktigt att ta tillvara denna kunskap.

Det trä som använts i en gammal byggnad har ett egenvärde genom sin ålder och genom att det utgör en del av husets original. En handbilad stock eller väderbiten träpanel bör i första hand bevaras, i andra hand repareras och i sista hand bytas ut. Takstolar och tornspiror i bilat trä är exempel på hantverk som inte längre utförs i dagens nybyggande. En sliten tröskel, trappa eller golv har sitt värde just genom sitt åldrande och behöver inte bytas ut eller kompletteras i förtid. Fönster, dörrar och andra snickerier kan nästan alltid repareras och kompletteras.

Många trävarufirmor och små sågverk i Hallands inland har ett stort virkeskunnande. De kan, med leveranstid, plocka fram extra kådrikt eller tätvuxet virke för exempelvis utsatta paneler och vattbrädor. Sågverken har ofta kapacitet att såga längder på upp till 9 meter eller däröver och om du har eget virke har de också legosågar. De flesta snickerifabriker kan tillverka måttbeställda fönster mm. I denna katalog presenteras ett litet urval.

Gamla snickerier ger huset karaktär. De har tidstypiska utformningar och dimensioner som inte är standardiserade och sällan finns i handeln. Fönster, dörrar, listverk m.m. är oftast i bättre skick än de kan se ut att vara. Virket var speciellt utvalt för sitt ändamål och underhölls på beprövade sätt. Pröva med ett vasst verktyg för att se om det har gått röta i träet; möter du motstånd 2-4 mm in i träet så är det friskt. Du kan då renovera det med kokt och rå linolja och ett nytt färgskikt. Kompletterande snickerier tillverkas med de gamla som förebild. Profiler på listverk och andra detaljer som fönsterposter mm har skiftat under olika tider och anpassats efter rummets utseende. Lär man sig avläsa deras ålder kan man ofta datera en interiör. Fram till 1800-talets andra hälft, och även senare, tillverkade snickaren sina egna hyvlar och stålprofiler och gjorde listerna på plats. Detta kan man själv göra med lite händighet och finns det gamla hyvlar kvar på vinden i ditt hus kan det löna sig att jämföra dem med listerna och bräderna i rummen. Kring förra sekelskiftet kom hyvel- och fräsmaskiner och listerna köptes färdiga från trävarufirmorna. Idag är urvalen och måtten förändrade och sortimentet begränsat. Var därför aktsam om detaljerna. Måste de bytas så kontakta ett snickeri som kan kopiera den äldre modellen.

FÖNSTER

Fönstrens främsta funktion, att släppa in ljus, har länge delats med hur fönstren kan fungera dekorativt och harmoniserande för byggnadens fasader. Var tid har sitt fönster. Beroende på en mängd förutsättningar, t.ex. ekonomiska, materialtillgång, teknologisk utveckling och estetiska ideal, har vi idag en uppsjö av olika sorters fönster. Alla dessa har sina förutsättningar och sin viktiga roll i byggnadens utformning och uttryck.

Att byta fönster i ett äldre hus kan därför betyda att stora delar av det kulturhistoriska värdet går förlorat. Ändras fönsterstorlekar, spröjsning eller fönsterplacering, påverkar detta hela husets utseende och identitet. När fönster från, så att säga, ”fel tid” placeras i en fasad kan resultatet bli förödande för byggnadens arkitektur.

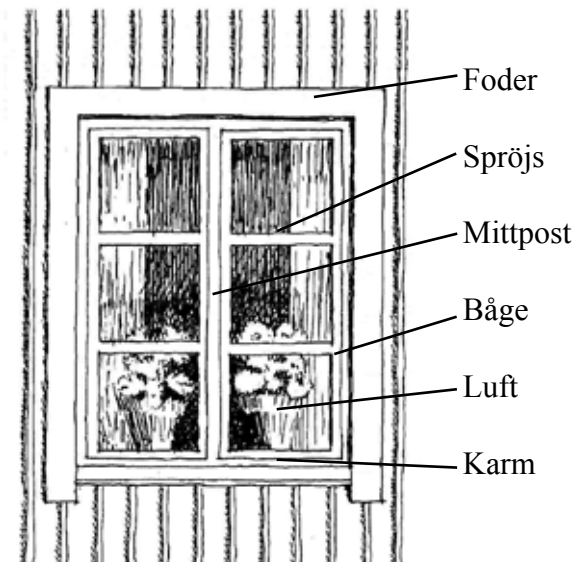
Undersök varje fönster noga innan du fattar beslut om att byta fönster. Fönster byts ofta helt i onödan. Enstaka dåliga fönster behöver inte innebära byte av samtliga fönster. Byt så få fönster som möjligt. De flesta gamla fönster är av mycket god kvalitet. Skadorna beror oftast på eftersatt underhåll eller att man använt felaktig färg vid ommålning. Underhållet är viktigt speciellt på särskilt utsatta delar som fönster.

Ofta har färg flagnat, virket torkat ut och delar av kittet fallit bort. Detta är relativt enkelt att åtgärda. Rötskadade partier kan tas bort och skarvas med nytt virke men ofta är omkittning och målning tillräckliga åtgärder. Genom att fortlöpande underhålla fönstren kan man få dem att hålla mycket länge.

Oavsett om man gör det själv eller anlitar hantverkare är det viktigt att man använder för fönstret relevanta material och tekniker. Då blir det lättare att i framtiden underhålla fönstren.

Att laga gamla fönster är billigare än att byta till helt nya fönster. Det dyraste alternativet är att byta till ett standardfönster i fel format. Förutom att man då påverkar byggnadens arkitektoniska utformning och dess kulturhistoriska värde medför detta förändringar och lagningar av både exteriör och interiör. Nya fönster innebär dessutom oftast ett förenklat utförande med oprofilerad karm, båge och spröjs samt ett mer "livlost" glas. Profilerade och blåsta glas bryter ljuset annorlunda. Ljusinsläppet minskar också vid byte till treglasfönster.

Byte av fönster kan normalt inte motiveras av energispariskäl. Ljud- och värmeisolering kan uppnås genom att hänga en extra innerbåge på gångjärn.

När man monterar innerbågen kan man samtidigt tätat fönstret och justera ytterbågens beslag. Tänk på att fönsterbyten och liknande åtgärder kan vara bygglovpliktiga eller strida mot detaljplanebestämmelser.

FÖNSTERKONSTRUKTION

Karmen är den ram som håller samman fönstret och som är fäst i husets stomme. Karmen är indelad i en eller flera lufter, varje luft avskiljs från varandra med poster. I varje luft sitter en fönsterbåge, som håller glasrutorna på plats. Bågen kan vara indelad med spröjs i flera mindre glasrutor. Ett fönster kan bestå av enkelbågar med lösa innanfönster, eller av två bågar som har kopplats samman. Glaset är ofta fäst med stift och kitt. I modernare bebyggelse används ofta treglasfönster och isolerglas, med fast monterat glas.

Upphångningsanordningarna varierar. Det vanligaste är att fönstren är hängda på gångjärn och öppnas vertikalt, utåt eller inåt. Pivotfönster, som är hängda i sidorna, började förekomma i bostadsbebyggelse under 1930-talet.

BESLAG OCH FÖNSTERBLECK

Till fönstret hör också beslag, foder och fönsterbleck. Beslagen består av gångjärn, hörnjärn, haspar, hakar och stängningsanordningar. Fönsterfoder används för att täcka glipan mellan husets stomme och fönsterkarmen. De tätar mot drag och skyddar mot regn och snö. Fönsterbleck kan sitta över och/eller under fönstret. Det fångar upp regndroppar och leder bort fukt från fönsterkonstruktionen.

Ytterdörrar och entrépartier är det som först möter en besökare och har därför i alla tider ägnats särskild omsorg vid utformningen. Ofta var entrén den mest framträdande konstnärliga utsmyckningen en byggnad hade. Därför kan man många gånger se den för tiden aktuella stilen just i portalen. Hantverkarens personliga smak och konstnärlighet blir också ofta tydlig här. Liksom till övriga snickerier är virket noggrant utvalt.

På grund av ytterdörrens utformning är den en väsentlig del av en byggnads karaktär. De äldre ytterdörrarna tillverkades traditionellt efter två förlagor; bräddörren eller fyllningsdörren.

Bräddörren, kallas också plankdörr, sammanfogas med två tvärsålar på baksidan och med ett diagonalt stöd, och är ofta försedda med enkla, smidda bandgångjärn. Den kläddes ofta med någon form av liggande eller diagonalställd profilerad panel vilket gjorde dörren mera vindtät och stabil. Panelklädda bräddörrar var förr vanliga som huvudentré på många gårdar, ofta i kombination med överljusfönster.

Fyllningsdörren, kallas också spegeldörr, består av ett ramverk med en eller flera fyllningar. Fyllningarna är infogade i spår (not) i ramverk. Mot slutet av 1700-talet blev det vanligt med fyllningsdörrar som ytterdörr. Ytterdörrarna gjordes normalt i form av pardörrar och var kraftigare än inomhusdörrarna.

Detaljer som beslag, gångjärn, lås, trycken och listernas profiler är en del av dörrens

karaktär och kan berätta om dörrens ålder. Var rädd om din äldre dörr, ingen kopia kan närma sig originalets utseende och karaktär. En välgjord dörr med lås och beslag är en antikvit.

Fram till 1800-talets senare hälft var alla dörrar tillverkade av hantverkare. Den växande industrialiseringen ändrade villkoren för husbyggnadskonsten. Med maskinernas hjälp kunde dörrar, fönster och snickerier tillverkas i en helt ny takt. De nya tillverkningsmetoderna medförde att trävarorna blev allt mer likartade. Profiler och utformning av spegelindelningarna standardiserades, dörrar, fönster och lister blev katalogvaror som byggmästarna kunde välja ur. Successivt slog den maskinella tillverkningen ut det traditionella hantverket.

Under 1930-talet introduceras det modernistiska uttrycket som genom att lägga extra stor omsorg på utformningen av byggnadselementen, fick sitt sparsmakade och balanserade formspråk. Helt släta och fanérbelagda dörrar introducerades. Spegeldörren förenklades och har ofta tre speglar med lika indelning. De maskinellt framtagna dörrarna från denna tid är minst lika viktiga för sitt sammanhang som en handgjord spegeldörr.

Det viktigaste för att hålla ytterdörrarna i skick är att det skyddande färglagret är intakt och underhålls. En dörr med ramverk som är illa medfaren och skev kan tas isär och rätas ut. Sådant som årligen bör ses över är smörjning av gångjärnen och underhåll av tätande lister. Inomhusdörrar behöver sällan annat underhåll än passning, reparation av beslag och målning.

GOLV &

GOLVBEHANDLING

Plank- och brädgolv är det allra vanligaste golvmaterialiet i gamla hus. I de äldre låga längorna och i uthusen förekommer också kullerstensgolv eller tegelgolv som är lagt i sand och/eller kalkbruk. Stengolv har alltid varit dyra och förekom framförallt i representativa stenhus. Redan under medeltiden förekom tegel- och stengolv i kyrkliga byggnader och högre ståndsbyggnader.

Trägolven behandlades sällan. Den sand och smuts som drogs in fungerade som ett slags skursand som tillsammans med det trämjöl som bildats sopades ut vid behov. Någon gång emellanåt skurades golven av med kallt såpvatten. Varmt vatten gör att träet sväller, fibrerna reser sig, suger åt sig smuts och golven blir därmed gråa. I hårt smutsade utrymmen kan man för att få ett extra skydd olja in golven med linolja. Golven kan också fernissas men det är en behandling som gör att träet mörknar.

I utrymmen där man vitkalkade väggarna behandlade man också golven med kalkvatten. Kalken tränger in i träet och när den karbonatiserar ger den golvet en smutsavvisande yta.

Mellan våningarna byggdes bjälklag förankrade i väggarna med eller utan fyllning. I det senare fallet utgjorde plankgolvet både golv och tak. I det förra spikades ett undertak av panel eller brädor på bjälkarnas undersida. Den isolerande och ljuddämpande fyllningen kunde bestå av såg- och hyvelspån, jord och boss samt kalk. Kalken höll råttorna borta och neutraliserade jordens rötande humussyror.

Äldre plankgolven gjordes av gran, furu eller ek. De kilsågades, handhyvlades och lades rotände mot toppände med kärnsidan uppåt. På brädorna syns ofta de handsmidda spikskallarna.

Under 1700-talet började man i högre stånds miljöer att måla golven med linoljefärg för att efterlikna stengolv. Grått samt ruttmönster i svart-vitt och grått-vitt var vanliga. Först under 1800-talet blev målade golv populärt också i enklare miljöer. Golven målades i färgerna guldockra, grått, brunt och engelskt rött, ofta med vackra schablonmönster och bårder.

Under 1800-talets andra hälft blev brädgolven vanliga. De sågades, hyvlades och spåntades maskinellt och spikades på plats i spånten, vilket ger en osynlig spikning.

Parkettgolven kan spåras tillbaka till 1500-talet. De äldsta parkettgolven var lagda med breda golvbräder i stora mönster som fiskbensmönster eller i andra mer komplicerade mönster med användande av olika träslag. Parkettgolv lades vanligen på ett plant undergolv av enklare granbräder. Massiva parkettgolv har idag ersatts av framförallt lamellgolv och laminatgolv. Lamellgolvet som lanserades på 1930-talet utgörs av tunna stavar limmade på träfaner.

När korkmattor och linoleumgolv började användas kring sekelskiftet 1900 lades de på ett tunnare brädgolv. Man kan givetvis ta bort mattan för att få fram trägolvet, men de gamla linoleummattorna kan också restaureras så att de ser ut som nya. De är också en del av husets historia.

UTVÄNDIG MÅLNING

Äldre färgtyper är beprövade, i vissa fall under flera hundra år, och åldras på kända sätt. Precis som alla färgsystem är de inte underhållsfria utan kräver regelbundna arbetsinsatser. I gengäld vet man att man skyddar sitt hus och inte utsätter det för några experiment.

Traditionella färger utomhus på trä är slamfärg, linoljefärg och trätjära. På mineraliska material har använts kalkfärg, slamfärg och ibland linoljefärg. Som tumregel kan man säga att organiska färger lämpar sig på organiska material och oorganiska färger på oorganiska material. Det lysande undantaget är den röda slamfärgen Falu rödfärg på träfasader.

Innan man väljer färg till byggnader bör man ta hänsyn till när huset är uppfört och husets tidigare färgsättning. Ännu viktigare är att välja rätt färgtyp för underlaget. Vid renovering av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse är det särskilt viktigt att inte frångå äldre färgsättning och material.

Kontrollera vad ditt hus tidigare varit målat med och fortsätt med detta om inte färgtypen visat sig olämplig. Beroende på var huset står kan målningsintervallen variera, men oftare än vart tionde år ska du inte behöva måla om. En väl utförd linoljefärgsmålning kan hålla i flera decennier.

Linoljefärgen är den mest beprövade av täckfärgerna. Den har använts på fasader i Sverige sedan 1700-talets början. I denna är linoljan bindemedel, vilken håller ett pigment med olika egenskaper och kulör. Linoljan pressas ur linfrö och den ska vara kallpressad och med hög renhet för att ge bästa resultat. Lösningemedel kan tillsättas för att höja färgens viskositet och därmed dess inträngningsförmåga men eftersom en god linolja redan har hög viskositet behöver praktiskt taget inget lösningemedel tillsättas. Observera att all linoljefärg alltid ska strykas mycket tunt.

Falu rödfärg är den färgtyp som först började användas i vårt land. Den är en slamfärg, ett rött järnoxidpigment löst i vatten som har träskyddande egenskaper på grund av vissa föroreningar i pigmentet som kommer från just Falu gruva. Den skyddar mot ultraviolett strålning och låter träet andas. När det är dags för ommålning borstar man bort löst sittande färgrester och målar om med färdigköpt eller hemkokt färg. Detta har traditionellt gjorts något oftare än med täckande färger, sådär omkring vart femte år. Falu rödfärg är dock avsevärt billigare, ska bara strykas en gång utan förbehandling och är lätt samt ofarlig att handskas med.

INVÄNDIGT MÅLERI

I äldre byggnader har alltid snickerier varit målade. Omålat trä var ett fattigdomsbevis och förekom endast i uthus. Färgens uppgift var att underlätta att hålla rent, pryda och ge hemmet status.

Äldre tiders färger hämtades ur naturliga pigment. Engelskt rött, gulockra, bränd eller obränd sienna (brunt), umbra (grön-brunt) m.fl. är de billiga jordpigmenten. Dessa kulörer är glada men inte färgsprakande som moderna färger kan vara. De harmoniserar dessutom bra med varandra. När man ville vara exklusiv målade man med dyrare pigment som ultramarinblått, cinnober (rött), kromgrönt m.m.

Det är först på senare tid vi börjat att klarlacker istället för att måla hyvlade snickerier. Nu liksom förr tillverkas snickeridetaljer i regel av fur eller gran, men förr ansågs de vara billiga material som helst skulle gömmas under färg. Målningen gav dessutom en tåligare yta. Snickeridetaljer målade med linoljefärg är fortfarande att föredra i äldre hus. Vill du behålla en trären yta bör olja användas istället för lack.

Limfärg är en mycket billig färg om man blandar den själv. Den har lång tradition inom interiört måleri och var långt in på 1900-talet den färg som användes till inner-takstrykning, spiselmurar och vid stänk- och schablonmåleri. Limfärgen ger en yta med vacker lyster, men den kritar av sig och är känslig för fett och fukt. Underlagets behandling är viktig för ett gott resultat. Traditionellt tvättades limfärgen ned före ommålning. Med moderna linoljeförstärkta limfärger är detta inte alltid nödvändigt.

Dessa färger kritar också mindre och har vanligtvis tillsatser av konserveringsmedel. Annars, och framför allt om man använder benlim, är den en utpräglad färskvara.

Temperamålning är en mycket gammal teknik som användes redan under medeltiden i tavelmåleri och i senare århundraden bland annat för målning av möbler, på väggytor eller byggnadsdelar vilka är utsatta för hårt slitage, t ex trappträcken. I äggoljetempera består bindemedlet av linolja och ägg och i kaseintempera ingår kaseinlim istället för ägg. Äggoljetempera ger en matt yta med vacker lyster och är mycket slitstark. Den kan användas på puts såväl som trä och papp, och den har en mycket god vidhäftningsförmåga. Temperafärg är en färskvara som du kan blanda till själv eller köpa färdigblandad, då med en viss mängd konserveringsmedel.

Invändigt dekorationsmåleri innefattar tekniker såsom ådring, marmorering, schablonmåleri och förgyllning. Fram till 1930-talet var det mycket vanligt att man lät ådra sina köksluckor, dörrar, möbler. Då ingick dessa tekniker i en målares självklara kunskaper men när funktionalismen slog igenom med sina släta ljusa ytor försvann efterfrågan och traditionen föll i glömska. Idag finns åter en ökande efterfrågan på dekorationsmåleri.

Gamla dekormålningar bör man därför vara mycket rädd om. Har de blivit slitna med åren så kontakta gärna en konservator eller en duktig dekorationsmålare för att se om de kan målas i eller måste göras om. Dokumentera målningen noga innan något arbete påbörjas.

Murteglet kom till Norden med munkarna och deras klosterbyggen. De handslög tegel, d.v.s. de formade lera i särskilda träformar. När formarna tagits bort staplades och torkades teglet samt brändes. Detta var billigare än att köpa huggen sten och vid stora byggen hade man ofta tegeltillverkning på platsen.

Murtegel användes också i andra sammanhang, t ex i enklare hus och som fyllning i korsvirkeshusens fackverk. Utfackningen kunde också bestå av lersten. I södra Hallands skogsfattiga slättbygd var det förr vanligt att man murade upp hela hus av obränd lersten eller lera som klinades på en ram av käppar och halm. Fasaderna kläddes sedan med lockläktpanel eller puts till skydd mot väta. Även till synes solida tegelhus har ofta innerväggar av lersten.

Att bygga hus av jord och lera är en teknik som fått ny aktualitet och uppmärksamhet eftersom det är ett utmärkt byggnadsmaterial ur ett ekologiskt och ekonomiskt perspektiv.

Tegelsortimentet mångfaldigades under 1800-talets industrialisering och ett stort antal dekorativa stenar tillverkades. Med en mängd specialsten murades praktfulla fasader. Man kan tala om murarglädje motsvarande snickarglädje i trä. Efterfrågan på tegel var stor vid den här tiden då alla nya stationssamhällen växte fram.

Under de senaste femtio årens rationella byggnadsära har teglet som bärande material ersatts av betong som sedan klätts med ett ytskikt av tegel. Det maskindragna teglet tillverkas och bränns med hög precision, men exaktheten i format och nyans har i gengäld inneburit att de levande fasadytor som kännetecknar en äldre mur har gått förlorad.

I byggnadsvårdssammanhang vill vi därför gärna använda handslaget tegel. Idag finns ett par äldre tegelbruk som bedriver verksamhet. Från bl.a. Bältarbo och Horns tegelbruk kan man beställa tegel och där bränns teglet på gammalt vis i ringugn.

Foto: Anna-Karin Skiöld

FALKENBERGSPUTSEN

Området Herting i Falkenberg bebyggdes under 1910- och 1920-talen. Där uppfördes ett fyrtiotal villor vilka nästan alla putsades med en grov spritputs som senare kom att kallas falkenbergsputsen. Putstypen förekommer även på andra håll i Falkenbergstrakten, men inte så koncentrerat som på Herting. Genom att stå på ett par stegs avstånd och slå på putsen fick man en grov reliefstruktur. Väggen kunde därmed snabbt torka ut vid regn eftersom uttorkningsytorna blev större då putsen bildade många droppnäsor. En god upptorkningsförmåga är naturligtvis av betydelse här på västkusten där det fuktiga klimatet kan kräva andra lösningar än de normala. Alla hus putsades med kalkbruk och de olika murarmästarna utvecklade olika stilar som man kan lära sig känna igen. Ibland ordnas kurser om falkenbergsputsen, och ett flertal murare i Falkenberg kan utföra reparationer och underhåll i tekniken.

KALK SOM PUTS, BRUK & FÄRG

Under de senaste decennierna har många gjort misstaget att använda felaktiga material vid fogning, putsning och målning av naturstensmaterial. Sedan 1950-talet har en mängd produkter kommit som är mycket starkare än de beprövade kalkbaserade. Dessa produkter passar på nybyggda hus som uppförs i betong, men har visat sig förödande för äldre byggnader där man tidigare använt kalk. En hård cementputs följer inte med husets naturliga rörelser utan sitter hårt fast så att omkringliggande kalkputs spricker och rämnar istället. Plastbaserad målarfärg användes också på putsen, men den hindrar väggens normala fuktvandring. Fukten kommer in men den kommer inte ut igen. Den samlas i murarna och spränger sönder dem då vintern kommer och det fryser. Modern putsning innebär ofta sprutputsning av infärgat bruk, men resultatet av denna metod är inte jämförbart med utseendet hos traditionell puts bearbetad och avfärgad för hand.

Att använda fel material är en dyrköpt erfarenhet. Det har vi sett på t.ex. Varbergs fästning där ett hårt cementbruk stängt inne fukt och gjort att skalmurarna sprängts ut.

När man putsar och färgar en murad vägg ska putsen alltid vara svagare än stenen och färglagret alltid vara svagare än själva putsen enligt regeln ”plomben svagare än tanden”. Samma sak gäller vid ilagningar. Lagningen ska alltid vara svagare än det intilliggande befintliga skiktet. Kalkfärgen fungerar faktiskt som ett offerskikt som ska nötas ned samtidigt som den skyddar den underliggande putsen.

Man brukar skilja mellan lufthårdnande kalkbruk (K), hydrauliskt kalkbruk (Kh) och kalkcementbruk (KC). Luftkalk har i traditionellt byggande varit den vanliga sorten och är som regel den mjukaste. Luftkalk hårdnar vid torkning och reaktion med luftens koldioxid. Hydrauliskt kalkbruk hårdnar även med vatten och ger ett hårdare bruk. Traditionellt har man i luftkalk ofta tillsatt ämnen som haft svaga hydrauliska egenskaper. Den äldsta ”cementen”, det romerska Puzzolanabruket, var i princip ett hårt hydrauliskt kalkbruk.

Kalkcementbruk är olika blandningar av kalk och cement. Dessa är vanligtvis för starka för att användas tillsammans med kalkbruk eller till mjukare stommaterial som lågbränt tegel mm.

Det tar längre tid för ett kalkbruk än för ett cementbruk att karbonatisera, hårdna, och det kräver gynnsam väderlek. Det bör inte vara för soligt eller kallt. I och med den hydrauliska kalken har underhåll med kalk blivit ett realistiskt alternativ i vår tid, där arbetstempot på byggplatserna är mycket högre än förr.

Kalk köps i olika former beroende på användningsområde. Den gotländska kalken och kulekalken säljs som kalkdeg och är lämpligast vid ilagningar på riktigt gamla kalkarbeten. Den kan även blandas till kalkmjölk med eller utan pigment för avfärgning. Att reparera puts kan vara ganska komplicerat. Om du är tveksam eller om det gäller omfattande arbeten bör du ta kontakt med en kunnig putskonsult eller entreprenör.

STEN

Sten är ett hållbart byggnadsmaterial som alltid varit kostsamt att ta fram i huggen form. Historiskt sett har stenen därför varit förbehållet samhällets mer bemedlade byggherrar. Byggnader som idag anses ha ett högt kulturhistoriskt värde är ofta uppförda av sten och representerar olika tiders estetiska och tekniska utföranden. Sten i äldre bebyggelse kan bära spår av hur stenen behandlats, om den haft en annan funktion eller ursprungligen varit huggen för att sitta på en annan plats. Sådana märken ger värdefull information om stenens historia och bör bevaras för att kunna avläsas i framtiden. Dessutom ger den patina åt stenen.

Stenen började användas på allvar först under Sveriges medeltid och då i kyrkliga byggnader som kyrkor och kloster. Kunskapen att bränna kalk, tillverka bruk och bygga täta murar kom med den kyrkliga organisationen från kontinenten. Under 1500-talet uppfördes på vasakungarnas befallning borgar och befästningsverk som Vadstena och Kalmar slott där man använde sig av stenkonstruktionerna i befästningarna. Här återfinns också början på den stenornamentik som stormaktstidens adelspalats sen tar upp i stenhusen från 1600- och 1700-talen. Fram till denna tidpunkt var det främst rika medborgare som byggde i sten. Med industrialismen under 1800- och 1900-talen blev stenuvinnningen mekaniserad och stentillgången mer utbredd. Det var framför allt i städerna som man började uppföra större hus med fasader och ornament i olika sorters sten.

Under den här perioden blev stenhuggerinäringen utbredd utmed den halländska kusten. Det bröts främst gat-, kant- och byggnadssten av halländsk granit och gnejs. Merparten av stenen exporterades till Tyskland. Än idag bedrivs det stembrytning på ett flertal platser i Halland.

Trots stenens hållbarhet kan den skadas. Framför allt skadas den av väder och vind, föroreningar och biologisk påväxt (mossor, lavar m.m.). Däremot finns det enkla sätt att undvika skador, bl.a. genom att kontrollera att hängrännor och stuprör fungerar.

I vissa situationer måste man dock arbeta med stenen. Detta kan vara vid expansion av själva byggnaden eller vid restaurering där man måste byta eller komplettera stenen. Vid sådana situationer är det viktigt att valet av sten och ytbehandling anpassas till den befintliga stenen. Yrkesskickligheten hos de hantverkare som arbetar med sten är mycket viktig för att inte de kulturhistoriska värdena ska påverkas.

CEMENT & BETONG

Cement är ett hydrauliskt bindemedel i pulverform som tillsammans med vatten hårdnar och bildar en solid massa. Med hydraulisk menas att bindemedlet hårdnar även utan tillgång till luft.

Portlandcement är den egentliga beteckningen på dagens cement, patenterat 1824 av Joseph Aspdin. Cement är en viktig ingrediens i betong och murbruk. Den första svenska cementen såg dagens ljus 1872 i Lomma i Skåne men redan för ett par tusen år sedan använde sig romarna av cement- och betonglika material vilka de kallade *concretum*. Byggnadsverken kallades *Opus caementicium*, därav det svenska ordet *cement*.

Dagens cement tillverkas huvudsakligen av finmalen kalksten och lera som bränns till cementklinker (små kulor) i roterande ugnar vid en temperatur upp mot 1450 °C. Cementklinkern kyls sen ned och mals till pulver. För att hämma cementens bindning tillsätts därefter fem procent gips och därefter saluförs pulvret som cement av olika kvalitéer.

Betong blev under 1900-talet ett av de mest använda byggmaterialen. Betong är en hårdnad blandning av cement, ballast och vatten. Ballasten är vanligen av sten: sand eller grovt stenmaterial. Betong bildas genom hydratation, dvs. bindning och hårdning, av ballasten, cementen och vattnet.

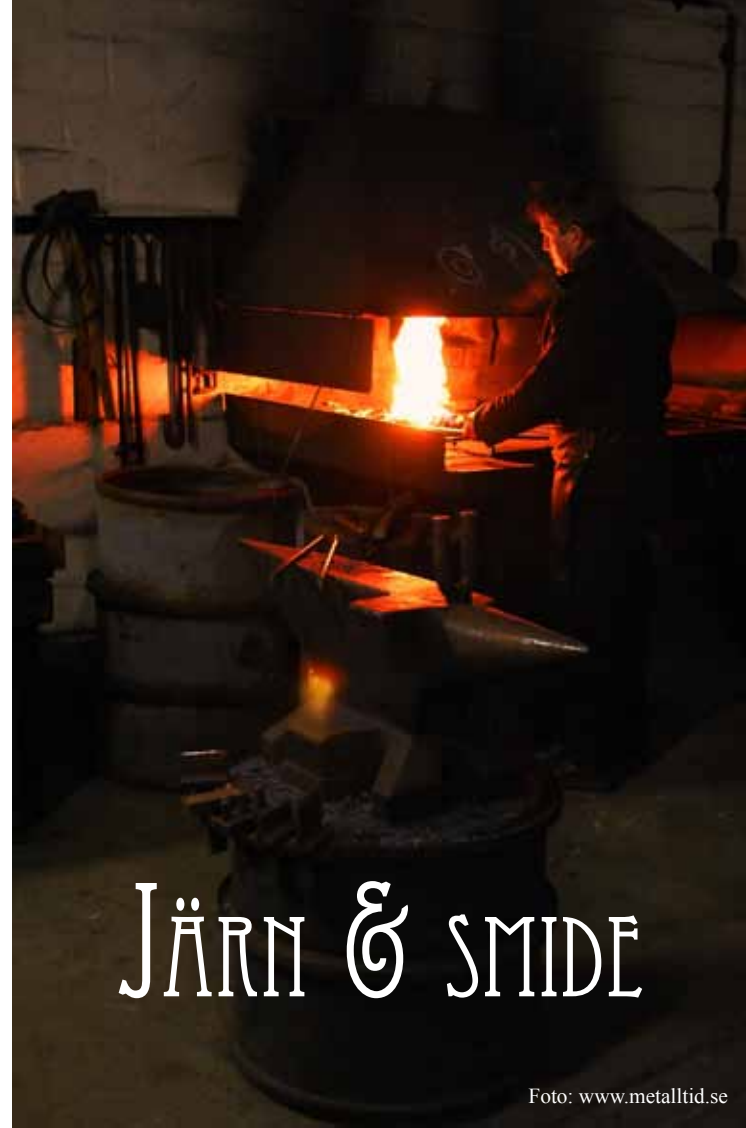
Betongdetaljer vittnar, precis som stendetaljer, om tidens hantverksskicklighet. För betongen handlar det om formsättningskonst, men även efterbehandling av betongytor bär ofta spår av handens verktyg.

Vid arbeten med byggnadsverk som har ett högt kulturhistoriskt värde bör man anlita antikvarie och konservator för historisk bedömning och restaurering av betongdelar. Andra äldre byggnader kan renoveras av en entreprenör under tillsyn av en konservator och en antikvarie.

Kortfattat kan skador på betong innebära att den bryts ned och faller sönder. Betong utsätts för många slags mekanismer som bidrar till att den bryts ned. Kemisk och fysikalisk nedbrytning kan orsakas av förorening, frost, inträngning av skadliga ämnen och mekanisk belastning.

Sprickor i betongen öppnar möjligheten för inträngning av skadliga ämnen och kan orsakas av sättningar, överbelastning, temperatur och fuktrörelser eller felaktigt placerad armering. Normalt sett är vatten inte ett skadligt ämne för betongen. Fukt i betongen kan till och med hindra inträngning av andra ämnen som verkar nedbrytande på materialet. Bäst för beständigheten är dock om betongen hålls torr, detta minskar risken för rostangrepp på armering och ökar beständigheten mot frost. Om betongen brutits ned så att armeringsjärnen blottas bör den hållas torr eftersom korrosionen påskyndas i fuktig miljö.

För att undvika skador på betongen är det viktigt att man skyddar den. Detta kan göras på flera olika sätt men kan t.ex. omfatta ett offerskikt av cementputs. Att impregnera betongen gör den torrare och därmed mer beständig mot fuktrelaterad inträngning av skadliga ämnen. På liknande sätt kan också färglager skydda betongen.

JÄRN & SMIDE

Foto: www.metalltid.se

Smidda detaljer i byggnationen har varit vanligare än man kanske tror. Den lokala smeden tog hand om allt från tandutdragning och dörrlås till tunnband, till plogbillar och hästskor. Långt in på 1900-talet var det även vanligt att en händig bonde smidde sina gångjärn och hakar själv, liksom ankarjärn till husbygge, vindflöjeln till taknocken och, i vissa delar av landet, gravkorset till den sista viloplatsen. Somliga specialiserade sig och fick rykte om sig att vara duktiga verktygssmeder eller grovsmeder. Ofta låg det likt en magisk aura över smeden om han var skicklig i att få hållbar skärpa i en yxa eller lie. Sådant kunde vara ett tecken på förbund med de mörka makterna.

Smidestraditionen är lika lokalt specifik som andra delar av byggnadstraditionen. Det ligger mycket hantverkskunnande dolt i ett gott smideshantverk. Det avgör både smidets rostbeständighet och hållfasthet. Detta gäller i högsta grad för t ex fönsterbeslag, gångjärn och gammal spik. Gamla handsmidda lås - överfallslås, smälleslås och så vidare - är klenoder som man tog väl hand om. Låt inte dessa försvinna vid låsbyte! Komplettera istället med ett modernt lås.

Fönster- och dörrbeslagens profiler har former typiska för olika tider och är till god hjälp vid datering av en byggnad. Samma sak gäller ankarjärn i väggar.

Andra exempel där man kan hitta handsmide i en byggnad är bl a skorstensspjäll, handsmidda plåtavtäckningar på skorstenar, fönsterhakar, trycken, nyckelhålsbeslag mm. En rostig yta betyder sällan att ett gammalt gott smide är slut. Rengör föremålet och behandla det med ren linolja eller linoljefärg. Förr rostskyddsbehandlade man järn genom att hetta upp det och doppa det i linolja.

I södra Sverige är det vanligt med fönster av gjutjärn i ekonomibygnader. Dessa är karaktäristiska och värdefulla, och de underhålls som annat järn med linolja och linoljefärg. Om gjutjärnsdetaljer har gått sönder behöver de inte längre slängas eftersom det nu finns möjligheter att svetsa även i gjutjärn, något som tidigare varit problematiskt.

Det är viktigt att ta hänsyn till framtida vård och underhåll. Korrosionsskador är de främsta skadeorsakerna på järn. Olämpliga konstruktioner, förorenad luft och dåligt eller eftersatt underhåll är några orsaker till angreppen som accelererar om de inte åtgärdas.

TAPETER & SPÄNNPAPP

I gamla välbevarade hus kan man hitta många lager tapeter på varandra. Ofta är det ca tio år, ibland mindre mellan varje tapetlager och det är spännande att följa olika tiders tapetmode genom att dela på lagren. Det görs enkelt genom att ett par kvadratcentimeter av lagren skärs ut och läggs tillsammans med några blöta tidningar i en plastpåse som får ligga tillsluten över natten. Därefter är det lättare att dela på tapeterna. Kanske hittar du något vackert mönster som går att få tag på idag. Vissa tapetfabrikanter, t ex Duro och Eco, tillverkar gamla tapeter i nytryck. Lim & Handtryck tillverkar nya tapeter efter gamla förlagor på beställning.

Välj papperstapeter i gamla hus och undvik plast- och strukturtapeter. I enklare hus och stugor är spännpapp ett traditionellt och billigt alternativ. Det användes invändigt på tak och väggar och fästes med lim och nubb. Spännpappen målades alltid, gärna med limfärg och användes som underlag till vackert schablonmåleri. I förteckningen över målare finns de som specialiserat sig på dekorationsmåleri, men det kan också vara roligt att själv pröva på någon enklare variant av måleri.

Stuck, från italienskans stucco, är lätt gips av pulvriserad marmor och lim, ibland förstärkt med hår eller metalltråd. Stuckmassan formas till interiördekorationer för framför allt tak och väggar. Konstverk och dekorationer utförda i stuck kallas stuckaturer.

Stuckdekor eller stuckatur har förekommit sedan antiken. Skickliga stuckatörer kunde skapa ett material som såg ut som marmor med hjälp av stora mängder lim och färg i blandningen, så kallat stucco lustro. Barock- och rokokarkitektur använde mycket stuck. Exempel finns i kyrkor och palats, där stuckatur används flitigt för att ge en smidig, dekorativ övergång mellan väggar och tak samt för att skapa strukturer i takytorna. I vissa miljöer används det även som väggbeklädnadsmaterial. I Sverige blev stuck vanligt under 1800-talet då stuckdekorationerna göts fabriksmässigt och uppsattes sedan av hantverkare.

Takrosetten, dekorationen mitt i rummet, var från början avsedd som brandskydd för takkronans levande ljus. Den fick senare en alltmer konstnärlig utformning men fyllde fortfarande sin funktion så länge fotogen- och gasbelysning användes.

Dagens stuckatörer gjuter dels nya ornament, dels kopierar och kompletterar gamla.

STUCK

Foto: Wivi-ann Reit

KAKELUGNAR & JÄRNSPISAR

Det framkallar en rogivande känsla att ha en brasa sprakande i en kakelugn hemma. Den utgör också ett vackert blickfång även då den inte eldas. Varianter av ugnen har funnits sedan medeltiden. Kakelugnen som vi känner den idag, med sitt sinnrika system av värmekanaler som värmer upp murarna, är en uppfinning från 1760-talet av arkitekten Carl Johan Cronstedt. Landets sinande skogsresurser gjorde statsmakterna medvetna om att det krävdes en energisnålare uppvärmning. Den murade kakelugnen blev snabbt populär på grund av sin mycket goda värmemagasineringsförmåga.

De flesta kakelugnarna tillverkades av lokala kakelugnsmakare. Under 1700-talet börjar kakelugnar också tillverkas av de stora porslinsfabrikerna i Stockholm. Rörstrand påbörjar sin tillverkning år 1726 och Mariebergfabriken var i gång under åren 1760-1788.

Kakelugnen förekom först bara på herrgårdar och i förmögnare borgarhus. I och med industrialiseringen av kakelugnsmakeriet efter 1800-talets mitt fick man med förbättrade metoder en höjning av kvalitén. Under 1830-40-talen blev det vanligare med kakelugnar också på storbondgårdar. Men till arbetarhemmen kom den först ganska sent under 1800-talet. Produktionen av kakelugnar ökade och kakelugnsfabrikerna var många. Många små krukmakerier fortsatte ändå sin tillverkning in på 1900-talet, men den stora produktionen av kakelugnar var förlagd till fabriker.

När centralvärmens långt senare under 1920- och 1930-talen slog igenom revs många kakelugnar ned och kakelugnsmakaryrket gick tillbaka. Idag finns åter hantverkare som kan kakelugnsmureri och både nya och begagnade kakelugnar finns att köpa. För reparation av skador bör man anlita kakelugnsmakare eller murare.

Under 1840-talet började järnspisen spridas, för att efterhand helt konkurrera ut den öppna härden i köket. Vid 1800-talets mitt tillverkade nästan alla järnbruk spisar av gjutjärn. De hade enkla luckor utan ornamentik. Mot slutet av seklet fick spisarna en rik dekoration och brukets namn göts ofta in väl synligt i fronten. Under 1900-talets första årtionde begränsades utsmyckningen till några slanka jugendslingor. Från 1920-talet göts luckorna åter helt släta medan fronten ofta var emaljerad.

För att undvika rostskador på en järnspis eller kamin borstas den och stryks med ugnssvärta som finns att köpa i färghandeln. Många spisar har invändig beklädnad av eldfast tegel eller bruk. Detta kan relativt lätt repareras om det spruckit. Sotning bör göras varje år av fackman om spisen används regelbundet.

Belysningen bidrar mer än man tror till helhetsintrycket av en äldre bebyggelse; vilken typ av ljus och armatur där finns, placering och hur ljuset är riktat. Dagens belysningsarmaturer med lysrör, halogen- och natriumlampor ger ett hårt ljus som aldrig kan göra en gammal miljö rättvisa. Är man mån om det äldre intrycket av en miljö är det viktigt att inte överbelysa trädgård och hus. Belysningen förr var svagare, dyrare och därmed något man hushållade med.

Kring sekelskiftet 1900 fick vi elektricitet i städerna. Då sattes elledningar in i de gamla gasljuslyktorna. På några få ställen i kulturhistoriskt värdefulla miljöer står de fortfarande kvar, men ofta har de ersatts med moderniserade kopior. De fungerar bra om man använder koltrådslampor som ger ett varmt, bländfritt och stämningsfullt ljus. Dessa glödlampor samt andra klara lampor är alltid att föredra även i de vägghängda äldre armaturer som var vanliga i gårdsmiljöerna både i städerna och på landet. Gatlyktor däremot fanns uteslutande i städerna.

Idag nyttillverkas flera äldre modeller av inom- och utomhuslampor. Men man kan inte räkna med att de i handeln vanliga typerna är gjorda efter en speciell förlaga eller att de stämmer in i alla miljöer. Det är till exempel fel att ha en lyktstolpe i en trädgård på landsbygden eftersom det traditionellt varit en typisk stadsgatubelysning.

Ibland sitter de tidigaste elinstallationerna från 1890- till 1920-talen kvar i uthus, källare och på vindar. De består ofta av den typiska tvinnade tygsladden fäst på porslinsisolatorer och med en enkel porslinsarmatur, ofta utan skärm. Detta kan vara mycket charmigt och stämningsskapande men som lekman är det viktigt att inte ändra i dessa installationer. De behöver absolut inte tas bort eftersom det idag finns reservdelar att köpa om t ex sladden är murken. Men observera att detta kräver en transformering till en lägre spänning! Tala därför med en elektriker.

Historiskt sett är en trädgård lika intimt förbunden med kulturlandskapet som ett hus med platsens byggnadstradition. Liksom husen är präglade av traktens material och hantverkare så visar växtligheten kring ett äldre hus vilka arter som hör till landskapet och hur trädgården användes.

Ofta visar de gamla trädgårdarna att vilda och kultiverade träd och växter trivs bra ihop. På gårdsplanen står kanske ett vårdträd som ofta är en ek, kastanj, valnöt, lind eller ask. Här i Halland var det i städerna vanligt att vårdträdet var ett päronträd. I täppan närmast huset fanns kryddörter och andra nyttoväxter. Den var ofta inhägnad som skydd för de mindre djur som fanns på städernas gårdar förr. I täppan stod kanske humlestören - och vem kan idag motstå att

låta det slingrande humlets frodiga grönska fylla en spaljé? Eller varför inte anlägga en snabbväxande humleberså?

Många av kryddörterna och växterna har vi haft här åtminstone sedan järnåldern. Från klostren spreds sedan ytterligare arter och sorter till både herrefolk och bönder. Först när renässansens ideal nådde Norden fick en del av trädgården, som hittills enbart använts till nyttoväxter, ge vika för växter och blommor enbart till prydnad. Så småningom nådde detta nya sätt att odla också böndernas trädgårdar, då uppblandat med barockens stilideal.

Den egentliga allmogeträdgården som vi känner den idag utvecklades under senare delen av 1800-talet. Då var den engelska

TRÄDGÅRDEN

stilen det rådande idealet med mjukt svängda gångar, träd och buskar i grupper. Med den kom grusade gångar och växtlighet planerad i rundlar och andra former som ofta var omgärdade med grässträngar eller låga häckar av buxbom, lavendel eller isop. Det var 1800-talets skiftesreformer med utflyttade gårdar som gav större ytor runt husen och öppnandet av de första kommersiella plantskolorna som utgjorde grunden för denna utveckling på de mindre gårdarna.

Idag använder vi våra trädgårdar på ett annat sätt än förr. Vi vill ha insynsskydd, plats för att spela boll, kompost, lekhörna, odling och kanske ett glasat uterum i direkt anslutning till huset. När det gäller det sistnämnda är tyvärr marknadens utbud ganska enkelriktat och stämmer inte alls med det traditionella byggnadsskicket, varken till material eller till utformning. Bygg en gammaldags glasad veranda istället. Huset och trädgården kanske visar på att ett lusthus är ett ännu bättre alternativ. I en skyddad trädgård med täta häckar kan en uteplats bestå av lite smågatsten, marktegel och spaljéer eller buskar. Mer behövs ofta inte för att det ska kännas trivsamt. Välj gärna traditionella målade trä möbler eller möbler av gjutjärn, framför plastmöbler.

En gammal trädgård är en kulturskatt att vårda. Är trädgården mycket igenvuxen så försök förstå hur det en gång var ämnat att se ut. Kanske finns där rester av en syrenberså som kan återskapas? Ta vara på de äldre arter du hittar och ge dem en framskjuten plats i trädgården. Frukträd kan nå den aktningsvärda åldern av hundra år och fortfarande ge

riklig skörd om de sköts. Har du tur finns ett stort, ståtligt vådräd som bildar ett eget vackert grönt rum runt sig.

Gamla trädgårdar kan göras spännande och rymma både gammalt och nytt. Klippta gräsgångar kan ge omväxlande promenader bland träd och buskar som formar uterum med olika karaktär. En gammal pump vid sommartorpet kan t ex få ett eget insynsskyddat grönt rum omkring sig.

Kontakten mellan hus och trädgård är också viktig. En vacker utsikt över trädgården genom dörrar och fönster tillför kvalitet i boendemiljön. Försök tänka dig in i hur trädgården kan användas och bevaras. Kanske tar du kontakt med en landskapsarkitekt för att diskutera just din trädgårds förutsättningar.

Gammaldags växter som trivs och passar runt stugknuten är t ex stormhatt, riddarporre, liljor, gullris, vallmo, malva, snöbär, syren, doftschersmin och akleja. Vissa kan vara svåra att hitta i handeln, andra finns i förädlade varianter. Vissa handlare har specialiserat sig på gammaldags rosor. Gå gärna efter växtens latinska namn för att få rätt art. Det finns ett stort utbud av bra litteratur om träd, växter och trädgårdens rum - läs och låt dig inspireras!

KONSERVERING

Du som äger och vårdar ett hus med fina detaljer av trä, järn eller sten märker ibland att normalt underhåll inte riktigt räcker till. Då kan du få råd och experthjälp av en konservator som specialiserat sig på ett eller några få material.

Vid t ex fuktskador kan färglagren i takmålningar eller dekorationsmåleri i kalk skikta sig och falla ner. Först åtgärdas givetvis orsaken till skadan med hjälp av kunnigt folk, därefter tas målningarna omhand. Konservatorerna ger också råd om lämpligt fukt klimat, förvaring och skötsel.

En konservator kan dessutom hjälpa dig med interiöra textilier och tapeter samt inte minst all lös inredning såsom möbler, vilka ofta är en omistlig del av en välbevarad boningsmiljö. Kontakta gärna läns museet för att få veta om det arbete du tänker dig är ett jobb för en hantverkare eller en konservator.

I äldre hus kan gamla tekniker och beprövade material aldrig ersättas av moderna. Husets karaktär riskerar då gå förlorad, kanske för alltid. Varsamhet och minsta möjliga ingrepp i både konstruktion och detaljutformning är en gyllene regel som det lönar sig att följa av flera skäl; du får en både sund, ekologiskt riktig och dessutom vacker miljö att bo i. Ett sådant hus hittar alltid en ny ägare om du och din familj en dag skulle "växa ur" det. Tveka inte att ta kontakt med antikvarier och annat fackfolk. Ditt hus har kanske kvaliteter och goda tekniska eller planmässiga lösningar som du själv inte upptäckt.

I de flesta fall är det inte särskilt krångliga åtgärder man behöver vidta i ett äldre, eller för den delen även ett yngre hus. Vilket som är det traditionellt riktiga tillvägagångssättet och vem som kan utföra det är uppgifter som en antikvarisk konsult, länsmuseum eller länsstyrelsens kulturmiljöenhet oftast kan tillhandahålla kostnadsfritt.

För mer omfattande entreprenader finns det ibland möjlighet att via länsstyrelsen söka olika typer av bidrag för åtgärder i kulturhistoriskt intressant bebyggelse. Då är bidragsgivaren med och drar upp riktlinjer för arbetena och ställer också vissa krav på projektören och entreprenörerna. I Halland finns det flera bra exempel på utförda restaureringar att åka och titta på. Ett litet urval är Storstugan vid Tjolöholm utanför Kungsbacka, Kallbadhuset i Varberg och Hausknechtska huset i Laholm. Det kan alltså gälla både bostäder och byggnader med andra funktioner.

Foto: Wivi-ann Ren

En antikvarisk expert är ett stort stöd i samband med ett byggnadsvårdsprojekt. Experten kan kartlägga byggnaden eller anläggningens historia, ge förslag på hur projektet skall utformas (stil, material, färg m.m.) samt dokumentera förändringen för framtiden. För att få ett gott resultat är det angeläget att antikvarisk expertis medverkar under hela planerings- och byggprocessen – från det att projektet aktualiseras till den avslutande besiktningen.

Vårdplan och antikvarisk förundersökning

Om du beviljats bidrag för förvaltning av värdefulla kulturmiljöer finns det oftast villkor om antikvarisk medverkan eller att samråd ska ske med länsstyrelsen innan arbetena sätts igång. Syftet med antikvarisk medverkan är att en antikvariske expert ska vara ett stöd under projektet för vilket man sökt bidrag. Experten ska följa arbetet så att detta utförs i enlighet med länsstyrelsens beslut samt vid behov tillkalla länsstyrelsen. Den antikvariske experten ska även dokumentera åtgärder.

Det är byggherrens ansvar att, med beaktande av de krav på kompetens som länsstyrelsen ställt, se till att rätt kompetens anlitas.

Kostnaden för antikvarisk medverkan kan helt eller delvis täckas av statliga bidrag enligt bidragsförordningen.

Traditionellt sett har det varit regel att man sparar och återanvänder material från hus som rivs, flyttas eller inte längre används. Så har det varit på platser där det rått brist på vissa material och där man flera gånger under en mansålder kanske tvingats flytta en byggnad eller ibland hela gårdar. Det kunde t.ex. ske vid markskiften eller bodelning. Äldre timmerhus på landet har ofta flyttats både en och två gånger.

Under de senaste decennierna har vi tyvärr fått en ovana att slänga byggnadsmaterial och tillverka nytt alldeles i onödan. Men genom ett ganska brutalt uppvaknande angående de miljömässiga kraven på byggnadshanteringen har vi nu börjat organisera återvinning av nyare byggnadsmaterial.

Återvinningen av nyare byggnadsmaterial kommer i förlängningen även de äldre hantverken till godo, och ännu fler högkvalitativa byggnadsdetaljer kan komma till användning igen. Men tänk på att den byggda miljön som präglar ditt landskap måste värnas för att kunna fortleva. Om den förvanskas kan vi inte lämna vidare en sann bild av vår bebyggelsehistoria. När byggnadsdetaljer och material från ett äldre hus avlägsnas eller tillförs så ändras husets karaktär. Detta kan ha närliggande eller långsiktiga konsekvenser för kunskapen och uppfattningen av det hantverk som bebyggelsen visar och av de människor som skapade den. Är du tveksam om en åtgärd så kontakta länsmuseets eller länsstyrelsens antikvarier för kostnadsfri rådgivning.

KOMMUNERNA

Kommunerna har låtit upprätta Kulturmiljövårdsprogram där särskilt bevarandevärda miljöer och byggnader presenteras. De finns att läsa på stadsarkitektkontoren och brukar också finnas på kommunernas huvudbibliotek.

Kommunernas stadsarkitektkontor har även ansvar för den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen som kan skyddas med stöd av Plan- och Bygglagen.

I Kungsbacka och Hylte kommuner finns kommunantikvarier som du som bor i kommunerna kan kontakta om du har frågor som rör kulturmiljövård.

Kontaktuppgifter, se sid. 79

KULTURMILJÖ HALLAND

Kulturmiljö Halland arbetar med kulturmiljövård och är en del av stiftelsen Hallands läns museer. Kulturmiljö Hallands uppgift är att värna och utveckla de kulturhistoriska värden och kvaliteter som finns runt omkring oss ute i kulturlandskapet, i staden och på landsbygden.

En av Kulturmiljö Hallands uppgifter är rådgivning. Hit kan du vända dig om du t ex ska renovera ditt hus, vill ha tips om gamla färgtyper och genuina material. Kanske vill du fråga om q- eller "K-märkta" byggnader eller uppmärksamma en värdefull kulturmiljö?

Kulturmiljö Halland gör även kulturhistoriska besiktningar av ditt hus och ger råd i byggnadsvård. Här kan du också få hänvisning till duktiga hantverkare och konsulter runt om i länet.

Kulturmiljö Halland har antikvarier som är certifierade sakkunniga kontrollanter av kulturvärden.

Kontaktuppgifter, se sid. 80. Fr. o. m. 2011 ingår Kulturmiljö Halland i Region Hallands organisation. För vidare information om verksamheten och kontaktuppgifter se www.regionhalland.se

LÄNSSTYRELSEN

Länsantikvarien vid länsstyrelsen, kulturmiljöenheten, handlägger bl. a. ärenden enl. KML och förordningen om bidrag till kulturmiljövård. Enligt förordningen kan bidrag beviljas till bl. a. vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. För att söka bidrag vänder du dig till länsstyrelsen.

Viktigt att veta är att bidrag endast ges till kulturhistoriska kostnader som uppstår av hänsyn till kulturhistoriska värden. Bidrag ges inte till normalt underhåll. Bidrag kan också lämnas till insatser som syftar till att informera om kulturmiljön.

Ring länsstyrelsens kulturmiljöenhet för information och råd innan du söker bidrag!

Kontaktuppgifter, se sid. 80

REGISTER

Registret som följer här är en sammanställning av tillverkare, hantverkare och specialister i och omkring Halland som den byggnadsvårdsintresserade kan ha nytta av. Här finns också kontaktinformation för kommunerna, länsstyrelsen och Kulturmiljö Halland.

Registret följer ungefär katalogens ämnesindelning och aktörerna är placerade alfabetiskt. Kontakta de medverkande eller besök deras hemsidor för att se exempel på arbeten och specialiteter. Har du frågor om bygnadsvård eller kulturmiljövården generellt kontakta gärna länsstyrelsens kulturmiljöenhet.

Strå- & torvtak	51
Takspån, stickor & papptak	52
Tegel- & skiffertak	53
Plåtarbeten	55
Trä, sågverk & snickerier	55
Fönster & dörrar	58
Glas	60
Golv & golvbehandling	61
Måleri	61
Murtegel	63
Kalk som puts, bruk & färg	64
Sten	65
Cement & betong	66
Järn & smide	66
Tapeter & spännpapp	67
Stuck	68
Kakelugnar & järnspisar	69
Belysning	70
Trädgården	71
Konservering	72
Konsulter & entreprenörer	74
Begagnat byggnadsmaterial & Byggnadsvårdsbutiker	75
Antikvariskt medverkande	77
Kommerna	79
Kulturmiljö Halland	80
Länsstyrelsen	80

STRÅ- OCH TORVTAK

Gamla Hus JB

Telefon: 0346-330 14
Adress
Släryd 122
310 60 ULLARED

Hallandstak AB

Lars Bengtsson: 0709-96 98 96
Telefon: 035-18 65 25
Adress
Kristinehedsvägen 29
302 44 HALMSTAD
Hemsida
www.hallandstak.se
E-post
info@hallandstak.se

Hälsinge Takspån AB

Mobil: 070-6359136
Fabrik: 0278-650014
Besöksadress:
Bofara
KILAFORS
Utdelningsadress:
Box 49
823 21KILAFORS
Hemsida
www.takspan.se
E-post
info@takspan.se

Nackagårds snickeri och byggnadsvård

Mobil: 0706-64 58 93
Tel: 0346-201 92
Adress
Sörby 250
310 58 VESSIGEBRO
Hemsida
www.nackagard.se
E-post
info@nackagard.se

Ni och Wi timmer och tak

Nils-Anders Nilsson: 0702-20 35 95 / 0435-523 55
Mats Wikström: 0704-54 78 71 / 0433-501 56
Adress
Harbäckshult 362
286 91 ÖRKELLJUNGA
Hemsida
www.timmerochtak.se
E-post
info@timmerochtak.se

Svensk Byggnadstradition

Johan Svensson: 0708-34 17 07
Adress
Ekvägen 38
247 36 SÖDRA SANDBY
Hemsida
<http://byggnadstradition.blogspot.com>
E-post
johan.svensson@byggnadstradition.se

TAKSPÅN, STICKOR & SNICKERIER

AB Lars Samuelsson Byggnadsfirma

Tel: 0140-641 71
Fax : 0140-400 54
Fax Torpa: 0140-400 55
Adress
Tunet Torpa
573 94 TRANÅS
E-post
ab.lars.samuelsson@telia.com

AB Trebolit

Växel: 0410-480 00
Fax: 0410-103 11
Besöksadress
Ståstorpsgatan
TRELLEBORG
Utdelningsadress
Box 8
231 21 TRELLEBORG
Hemsida
www.trebolit.se
E-post
johan.ljungberg@trebolit.se

Hallandstak AB

Lars Bengtsson: 0709-96 98 96
Telefon: 035-18 65 25
Adress
Kristinehedsvägen 29
302 44 HALMSTAD
Hemsida
www.hallandstak.se
E-post
info@hallandstak.se

Hälsinge Takspån AB

Mobil: 0706-35 91 36
Fabrik: 0278-65 00 14
Besöksadress
Bofara
KILAFORS
Utdelningsadress
Box 49
823 21 KILAFORS
Hemsida
www.takspan.se
E-post
info@takspan.se

Murma Byggmaterial AB

Växel : 031-99 20 45
Fax : 031-99 23 91
Adress
Elementvägen 2
437 36 LINDOME
Hemsida
www.murma.se
E-post
info@murma.se

Nackagårds snickeri och byggnadsvård

Mobil: 0706-64 58 93
Tel: 0346-201 92
Adress
Sörby 250
310 58 VESSIGEBRO
Hemsida
www.nackagard.se
E-post
info@nackagard.se

Ni och Wi timmer och tak

Nils-Anders Nilsson: 0702-20 35 95 / 0435-523 55

Mats Wikström: 0704-54 78 71 / 0433-501 56

Adress

Harbäckshult 362

286 91 ÖRKELLJUNGA

Hemsida

www.timmerochtak.se

E-post

info@timmerochtak.se

Svensk Byggnadstradition

Johan Svensson: 0708-34 17 07

Adress

Ekvägen 38

247 36 SÖDRA SANDBY

Hemsida

<http://byggnadstradition.blogspot.com>

E-post

johan.svensson@byggnadstradition.se

Svenska kulturhantverk

Mobil: 0706-53 64 95

Adress

Karl Gustav Hakared 1

310 60 ULLARED

E-post

falkenberger@hotmail.com

TEGEL- & SKIFFERTAK

Hallandstak AB

Lars Bengtsson: 0709-96 98 96

Telefon: 035-18 65 25

Adress

Kristinehedsvägen 29

302 44 HALMSTAD

Hemsida

www.hallandstak.se

E-post

info@hallandstak.se

Icopal AB Skifferverket

Växel: 0591-143 00

Fax: 0591-141 12

Adress

Skiffergården

712 60 GRYTHYTTAN

Hemsida

www.icopal.se

E-post

setsr@icopal.com

Kullabygdens byggnadsvård

Mobil: 0706-34 64 60

Tel: 042-34 27 81

Besöksadress

Kullagatan 46

263 38 HÖGANÄS

Hemsida

www.kullabygdensbyggnadsvard.se

E-post

fredrika@kullabygdensbyggnadsvard.se

Lars Berg – Construction

Mobil: 0705-86 86 07

Adress

Baldersplatsen 2

506 36 BORÅS

Hemsida

www.larsberg.nu

E-post

info@larsberg.nu

Murma Byggmaterial AB

Växel : 031-99 20 45

Fax : 031-99 23 91

Adress

Elementvägen 2

437 36 LINDOME

Hemsida

www.murma.se

E-post

info@murma.se

Ni och Wi timmer och tak

Nils-Anders Nilsson: 0702-20 35 95 / 0435-523 55

Mats Wikström: 0704-54 78 71 / 0433-501 56

Adress

Härbäckshult 362

286 91 ÖRKELLJUNGA

Hemsida

www.timmerochtak.se

E-post

info@timmerochtak.se

Stiltje

Mobil: 0737-60 66 86

Adress

Stiltje

Wilhelmsbergs gård

27292 SIMRISHAMN

Hemsida

www.stiltje.se

E-post

info@stiltje.se

Svensk Byggnadstradition

Johan Svensson: 0708-34 17 07

Adress

Ekvägen 38

247 36 SÖDRA SANDBY

Hemsida

<http://byggnadstradition.blogspot.com>

E-post

johan.svensson@byggnadstradition.se

Sydskiffer AB

Mobil: 0705-55 05 40

Växel: 035-22 36 50

Fax: 035-22 36 59

Adress

Seldonsvägen 5

302 62 HALMSTAD

Hemsida

www.sydskiffer.se

E-post

info@sydskiffer.se

PLÅTARBETEN

CW Eriksson Plåtslageri Eftr. AB

Växel : 035-18 50 45
Adress
Svarvaregatan 9
302 50 HALMSTAD
Hemsida
www.cweplat.com
E-post
info@cweplat.com

Hallandstak AB

Lars Bengtsson: 0709-96 98 96
Telefon: 035-18 65 25
Adress
Kristinehedsvägen 29
302 44 HALMSTAD
Hemsida
www.hallandstak.se
E-post
info@hallandstak.se

Nya Plåt i Halmstad AB

Växel : 035-18 54 50
Adress
Larsfridsvägen 26
302 50 HALMSTAD
Hemsida
www.nyaplat.se
E-post
elvy.kall@nyaplat.se

Tommy Hansson konstsmide AB

Tel: 0301-325 20
Adress
Lervik 573
430 64 HÄLLINGSJÖ
Hemsida
www.konstsmideab.se
E-post
tommy.hansson@konstsmideab.se

TRÄ, SÅGVERK & SNICKERIER

AB Lars Samuelsson Byggnadsfirma

Tel: 0140-641 71
Fax : 0140-400 54
Adress
Tunet Torpa
573 94 TRANÅS
E-post
ab.lars.samuelsson@telia.com

Allarängen Snickeri AB

Växel: 0300-230 02
Adress
Allarängen
434 97 KUNGSBACKA
Hemsida
www.allarangensnickeri.se
E-post
allarangensnickeri@bredband.net

Almås snickeri

Tel: 0300-54 00 18, 0705-54 00 18
Adress
Almåsvägen 13
439 71 FJÄRÅS
E-post
bo.bengt@hotmail.com

Bjernareds sågverk AB

Mobil: 0702-47 10 45
Adress
Bjärnared 2309
310 50 SLÖINGE
Hemsida
www.bjernaredssagverk.se
E-post
janet.bjernared@telia.com

Dalfrid

Mobil: 0701-76 46 46
Tel: 031-40 80 70
Adress
Laboratoriegatan 26
412 68 GÖTEBORG
Hemsida
www.dalfrid.com
E-post
info@dalfrid.com

Främmestads Snickerifabrik AB

Tel: 0512-530 57
Adress
Rosbo 204
(Främmestad Björkvik 8008)
465 98 NOSSEBRO
Hemsida
www.frammestadssnickerifabrik.se
E-post
framrestadssnickeri@telia.com

Fönsterantiken i Borås AB

Tel: 033-26 81 90
Adress
Vänga Varpalyckorna
513 92 FRISTAD
Hemsida
www.fonsterantiken.nu
E-post
info@fonsterantiken.nu

Gränsfors Bruks AB

Tel: 0652-710 90
Fax : 0652-140 02
Adress
Gränsfors
820 70 BERGSJÖ
Hemsida
www.gransfors.com
E-post
axes@gransfors.com

Hallgren hantverk

Mobil, Mattias Hallgren: 0704-22 43 77
Adress
Östbygatan 20 A
531 37 LIDKÖPING
Hemsida
www.hallgrenhantverk.se/
E-post
mattias@hallgrenhantverk.se

Holgerssons Hyvleri

Mobil: 0705-89 10 50
Tel: 035-910 50
Adress
Öxnalt Södergård 5
340 10 LIDHULT

KAIAB Bygg

Tel: 0706-207 099
Adress
Borgmästaregatan 9
734 32 KUNGSBACKA
E-post
kaiab@telia.com

K-märkt byggnadsvård Mats Renström AB

Tel: 0500-43 40 90
Adress
Solistvägen 9
541 57 SKÖVDE
Hemsida
www.byggnadsvard.net
Epost
mats@byggnadsvard.net

LGB Timmerhus AB

Tel: 0141-23 55 71
Adress
Illersjövägen 1
591 52 MOTALA
Hemsida
www.lgbtimmerhus.se
E-post
lgb@lgbtimmerhus.se

Lillevrå Såg AB

Lennart Hermansson: 0705-69 21 23
Växel : 0340-65 22 00
Fax: 0340-65 23 91
Adress
Helsjövägen 264
439 64 FRILLESÅS
Hemsida
www.lillevra.se
E-post
lillevra@telia.com

Nackagårds snickeri och byggnadsvård

Mobil: 0706-64 58 93
Tel: 0346-201 92
Adress
Sörby 250
310 58 VESSIGEBRO
Hemsida
www.nackagard.se
E-post
info@nackagard.se

Ni och Wi timmer och tak

Nils-Anders Nilsson: 0702-20 35 95 / 0435-523 55
Mats Wikström: 0704-54 78 71 / 0433-501 56
Adress
Harbäckshult 362
286 91 ÖRKELLJUNGA
Hemsida
www.timmerochtak.se
E-post
info@timmerochtak.se

Nyebro Snickerifabrik AB

Tel: 0345-200 17
Adress
Nyebro
314 96 TORUP
Hemsida
www.nyebrosnickerifabrik.se
E-post
info@nyebrosnickerifabrik.se

P O Specialsnickeri

Mobil: 0703-05 73 98
Tel: 0430-230 72
Adress
Ränneslöv Ängar Björkesus 221
312 95 LAHOLM
Hemsida
www.po-specialsnickeri.se
E-post
peder@po-specialsnickeri.se

Sennans Snickerifabrik

Tel: 035-660 45
Besöksadress
Oskarströmsvägen 59
SENNAN
Utdelningsadress
Box 58
313 02 SENNAN
Hemsida
www.sennanssnickerifabrik.se
E-post
info@sennanssnickerifabrik.se

Sparrman & Nätt Bygger AB

Tel: 0300-56 69 95
Fax : 0300-56 69 96
Adress
Magasinsgatan 15
434 37 KUNGSBACKA
Hemsida
www.sparrmanonatt.se
E-post
bengt-ake@sparrmanonatt.se

Svensk Byggnadstradition

Johan Svensson: 0708-34 17 07

Adress

Ekvägen 38

247 36 SÖDRA SANDBY

Hemsida

<http://byggnadstradition.blogspot.com>

E-post

johan.svensson@byggnadstradition.se

Svenska kulturhantverk

Mobil: 0706-53 64 95

Adress

Karl Gustav Hakared 1

310 60 ULLARED

E-post

falkenberger@hotmail.com

Veinge Specialsnickerier AB

Tel: 0430-184 98

Adress

Åkarerundan 11

312 45 VEINGE

Hemsida

www.specialsnickerierveinge.se

E-post

info@specialsnickerierveinge.se

Zäta fönsterhantverk och JC-snickeri

Tel: 031-26 28 05

Adress

Kvibergsvägen 5

415 05 GÖTEBORG

Hemsida

www.zjcfonster-snickeri.se

E-post

info@zjcfonster-snickeri.se

FÖNSTER & DÖRRAR

Allarängen Snickeri AB

Växel : 0300-230 02

Adress

Allarängen

434 97 KUNGSBACKA

Hemsida

www.allarangensnickeri.se

E-post

allarangensnickeri@bredband.net

Eskilstuna kulturbeslag

Tel: 016-12 11 30

Adress

Fabriksgatan 5

633 46 ESKILSTUNA

Hemsida

www.kulturbeslag.nu

E-post

info@kulturbeslag.nu

Främmestads Snickerifabrik AB

Tel: 0512-530 57

Adress

Rosbo 204

(Främmestad Björkvik 8008)

465 98 NOSSEBRO

Hemsida

www.frammestadssnickerifabrik.se

E-post

framrestadssnickeri@telia.com

Fönsterantiken i Borås AB

Tel: 033-26 81 90

Adress

Vänga Varpalyckorna

513 92 FRISTAD

Hemsida

www.fonsterantiken.nu

E-post

info@fonsterantiken.nu

Fönsterhantverkar 'n i Falkenberg

Mobil: 0705-95 34 37

Tel: 0346-534 37

Adress

Bobergs kustväg 45

311 92 FALKENBERG

E-post

lena.herbertsson@gmail.com

Göteborgs Fönsterrenovering AB

Mobil: 0708-19 14 18

Tel: 031-19 19 35

Adress

Industrivägen 37

433 61 SÄVEDALEN

Hemsida

www.goteborgsfonster.se

E-post

info@goteborgsfonster.se

Husögat AB

Mobil: 0706-80 46 56

Tel: 031-27 37 80

Adress

Royens Gata 2

431 34 MÖLNDAL

Hemsida

www.husogat.se

E-post

mats@husogat.se

K-märkt byggnadsvård

Tel: 0500-43 40 90

Adress

Solistvägen 9

541 57 SKÖVDE

Hemsida

www.byggnadsvard.net

Epost

mats@byggnadsvard.net

Kullabygdens byggnadsvård

Mobil: 0706-34 64 60

Tel: 042-34 27 81

Adress

Kullagatan 46

263 38 HÖGANÄS

Hemsida

www.kullabygdensbyggnadsvard.se

E-post

fredrika@kullabygdensbyggnadsvard.se

Nackagårds snickeri och byggnadsvård

Mobil: 0706-64 58 93

Tel: 0346-201 92

Adress

Sörby 250

310 58 VESSIGEBRO

Hemsida

www.nackagard.se

E-post

info@nackagard.se

Nyebro Snickerifabrik AB

Tel: 0345-200 17

Adress

Nyebro

314 96 TORUP

Hemsida

www.nyebrosnickerifabrik.se

E-post

info@nyebrosnickerifabrik.se

P O Specialsnickeri

Mobil: 0703-05 73 98

Tel: 0430-230 72

Adress

Ränneslöv Ängar Björkesus 221

312 95 LAHOLM

Hemsida

www.po-specialsnickeri.se

E-post

peder@po-specialsnickeri.se

Sennans Snickerifabrik

Tel: 035-660 45
Adress
Oskarströmsvägen 59
SENNAN
Hemsida
www.sennanssnickerifabrik.se
E-post
info@sennanssnickerifabrik.se

Svenska kulturhantverk

Mobil: 0706-53 64 95
Adress
Karl Gustav Hakared 1
310 60 ULLARED
E-post
falkenberger@hotmail.com

Uddevalla byggnadsvård

Mobil: 0702-21 17 51
Tel: 0522-64 65 79
Fax: 0522-64 65 70
Besöksadress:
Kämpegatan 6-10
UDDEVALLA
Utdelningsadress:
Box 531
451 21 UDDEVALLA
Hemsida
www.uddevallabyggnadsvard.se
E-post
info@uddevallabyggnadsvard.se

Veinge Specialsnickerier AB

Tel: 0430-184 98
Adress
Åkarerundan 11
312 45 VEINGE
Hemsida
www.specialsnickerierveinge.se
E-post
info@specialsnickerierveinge.se

Zäta fönsterhantverk och JC-snickeri

Tel: 031-26 28 05
Adress
Kvibergsvägen 5
415 05 GÖTEBORG
Hemsida
www.zjcfonster-snickeri.se
E-post
info@zjcfonster-snickeri.se

GLAS

Glaskonst Winfried Baier

Tel: 0140-182 20
Adress
Stenhuggaregatan 1
573 34 TRANÅS
Hemsida
www.wbglaskonst.se
E-post
info@wbglaskonst.se

Osby Glas AB

Växel : 0479-173 00
Fax : 0479-14151
Besöksadress
Modellgatan 12
OSBY
Utdelningsadress
Box 130
283 23 OSBY
Hemsida
www.osbyglas.se
E-post
kent@osbyglas.se

GOLV & GOLVBEHANDLING

Icopal AB Skifferverket

Växel: 0591-143 00
Adress
Skiffergården
712 60 GRYTHYTAN
Hemsida
www.icopal.se
E-post
setsr@icopal.com

LGB Timmerhus AB

Tel: 0141-23 55 71
Adress
Illersjövägen 1
591 52 MOTALA
Hemsida
www.lgbtimmerhus.se
E-post
lgb@lgbtimmerhus.se

Lillevrå Såg AB

Lennart Hermansson: 0705-69 21 23
Växel : 0340-65 22 00
Adress
Helsjövägen 264
439 64 FRILLESÅS
Hemsida
www.lillevra.se
E-post
lillevra@telia.com

Stiltje

Mobil: 0737-60 66 86
Adress
Wilhelmsbergs gård
27292 SIMRISHAMN
Hemsida
www.stiltje.se
E-post
info@stiltje.se

MÅLERI

Boställets Lin HB

Mobil: 0705-95 93 75
Tel: 046-70 93 75
Fax: 046-70 93 86
Adress
Hög 692
244 93 KÄVLINGE
Hemsida
www.bostalletslin.se
E-post
jangreger@telia.com

Byggnadsvård Wäst och Munktells Färgmakeri

Tel: 0524-130 50
Adress
Strömstadsvägen 15
455 30 MUNKEDAL
Hemsida
www.bvw.nu
E-post
info@bvw.nu

Claessons trätjära AB

Tel: 031-711 42 87
Fax: 031-711 04 94
Adress
Järnmalmsgatan 5
417 07 GÖTEBORG
Hemsida
www.claessons.se
E-post
info@claessons.com

Falu Rödfärg

Tel: 023-78 23 25
Adress
Krongårdsvägen 6
791 61 FALUN
Hemsida
www.falurodfarg.com
E-post
info@falurodfarg.com

Färg Från Förr

Tel/fax: 0415-603 64
Adress
Kagarp Boställe
242 96 HÖRBY
Hemsida
www.fargfranforr.nu
E-post
kagarp@spray.se

KalcoSil Färg AB

Tel: 0320-934 25
Adress
Boråsvägen 242
511 70 RYDAL
Hemsida
www.ecofarg.se
E-post
info@ecofarg.se

Kullahus Ekologiskt Färgcentrum

Tel: 0414-720 77 / 0414-720 16
Adress
Torup Kullahus
277 36 VITABY
Hemsida
www.auro.se
E-post
info@auronorden.com

Kulturhantverkarna Färg

Växel: G:a Mejeriet: 018-39 16 33
Adress
Salavägen
740 21 JÄRLÅSA
Hemsida
www.kulturhantverkarna.se
E-post
info@kulturhantverkarna.se

Kulturmejan

Mobil: 0702-75 29 17
Gamla Mejeriet: 0431-36 07 00
Besöksadress
Häradsvägen 25
VÄSTRA KARUP
Utdelningsadress
Box 2005
269 02 GREVIE
Hemsida
www.kulturmejan.se
E-post
info@kulturmejan.se

Lim & Handtryck AB

Växel: 031-12 07 00
Adress
Norra Forsåkersgatan 2 D
431 63 MÖLNDAL
Hemsida
www.limohandtryck.se
E-post
info@limohandtryck.se

Ljungdahls Färg AB

Växel: 031-711 35 73
Adress
Lilla Marieholmsgatan 2
415 02 GÖTEBORG
E-post
ljunga.henrik@telia.com

Målarkalk AB

Växel: 042-22 50 18
Adress
Brogårdavägen 11
260 61 HYLLINGE
Hemsida
www.malarkalk.se
E-post
info@malarkalk.se

Ovolin Färg & Byggnadsvård

Mobil: 0703-79 55 86
Tel: 019-22 71 81
Adress
Tegelmagasinet, Kvarnfallsvägen
705 93 ÖREBRO
Hemsida
www.ovolin.se
E-post
info@ovolin.se

Sandå Halmstad AB

Tel: 035-16 98 00
Adress
Flygaregatan 10
302 38 HALMSTAD
Hemsida
www.sanda.se
E-post
jonas.lundin@sanda.se
per.nilsson@sanda.se

Skene Måleri & Antik HB

Mobil: 0708-65 14 44
Tel: 0320-475 63
Adress
Anderslid 5
511 63 SKENE
Hemsida
www.skenemaleri.se
E-post
info@skenemaleri.se

Speedheater Systems AB

Tel: 031-336 85 50
Adress
Norrandsgatan 1
441 57 ALINGSÅS
Hemsida
www.speedheater.se
E-post
info@speedheatersystem.com

MURTEGEL

Idomenico, Per Arne Ivarsson

Per Arnes mobil: 0708-22 11 34
Tel: 031-19 64 80
Adress
Götaforsliden 13
431 34 MÖLNDAL
Hemsida
www.idomenico.se
E-post
pa@idomenico.se

Lars Berg – Construction

Mobil: 0705-86 86 07
Adress
Baldersplatsen 2
506 36 BORÅS
Hemsida
www.larsberg.nu
E-post
info@larsberg.nu

SP Mur- & Kakelugnsarbete

Mobil: 0702-43 87 26
Tel: 0435-46 02 10
Adress
Jägarevägen 12
286 72 ÅSLJUNGA
Hemsida
www.spmur.se
E-post
spmurarn@gmail.com

Stiltje

Mobil: 0737-60 66 86
Adress
Stiltje
Wilhelmsbergs gård
27292 SIMRISHAMN
Hemsida
www.stiltje.se
E-post
info@stiltje.se

KALK SOM PUTS, BRUK & FÄRG

Idomenico, Per Arne Ivarsson

Per Arnes mobil: 0708-22 11 34
Tel: 031-19 64 80
Adress
Götaforsliden 13
431 34 MÖLNDAL
Hemsida
www.idomenico.se
E-post
pa@idomenico.se

Målarkalk AB

Växel: 042-22 50 18
Fax: 042-23 41 85
Adress
Brogårdavägen 11
260 61 HYLLINGE
Hemsida
www.malarkalk.se
E-post
info@malarkalk.se

SP Mur- & Kakelugnsarbete

Mobil: 0702-43 87 26
Tel: 0435-46 02 10
Adress
Jägarevägen 12
286 72 ÅSLJUNGA
Hemsida
www.spmur.se
E-post
spmurarn@gmail.com

STEN

Carlsteins Stenhuggeri

Mobil: 0705-14 07 53
Tel: 0340-67 66 17
Adress
Härdgatan 20
432 32 VARBERG

Rohwer-Granit

Tel: 035-21 41 51
Fax: 035-21 41 42
Adress
Skruvgatan 1
302 44 HALMSTAD
Hemsida
www.rohwer-granit.se
E-post
rohwer.granit@telia.com

Stenmontering i Bohuslän AB

Anders Kling: 0708-48 92 88
Tel: 0523-559 70
Besöksadress
Smultronvägen 2
HUNNEBOSTRAND
Utdelningsadress
Box 5
456 26 HUNNEBOSTRAND
Hemsida
www.stenmont-bohuslan.se
E-post
stenmont@swipnet.se

Stiltje

Mobil: 0737-60 66 86
Adress
Stiltje
Wilhelmsbergs gård
27292 SIMRISHAMN
Hemsida
www.stiltje.se
E-post
info@stiltje.se

Wimans Mark & Sten

Mobil: 0708-18 00 51
Tel: 031-91 63 40
Adress
Bettys Väg 4
438 93 LANDVETTER
Hemsida
www.wms.se
E-post
info@wms.se

CEMENT & BETONG

John's bygg och fasad

Växel: 033-20 57 00

Fax: 033-20 57 01

Adress

Kråkeredsvägen 144 B

504 95 BORÅS

Hemsida

www.johns.se

E-post

info@johns.se

SP Mur- & Kakelugnsarbete

Mobil: 0702-43 87 26

Tel: 0435-46 02 10

Adress

Jägarevägen 12

286 72 ÅSLJUNGA

Hemsida

www.spmur.se

E-post

spmurarn@gmail.com

JÄRN & SMIDE

AB V. Fongs Gelbjuteri

Tel: 0390-101 54

Per-Olof Arnesson bostad: 0390-301 38

Adress

Bergsgatan 16

563 32 GRÄNNA

Hemsida

www.fongs.se

E-post

info@fongs.se

Byarums Bruk AB

Växel: 0393-222 10

Adress

Byarum

567 92 VAGGERYD

Hemsida

www.byarumsbruk.se

E-post

byarum@byarumsbruk.se

Gränsfors Bruks AB

Tel: 0652-710 90

Adress

Gränsfors

820 70 BERGSJÖ

Hemsida

www.gransfors.com

E-post

axes@gransfors.com

Loricks Smedja

Per-Anders Lorick: 0346-203 84

Adress

Korndalsvägen 2

310 58 VESSIGEBRO

Hemsida

www.lorickssmedja.se

E-post

info@lorickssmedja.se

Metalltid AB

Tel: 0346-522 11
Mobil Wolfgang: 0706-92 67 64
Mobil Ulrike: 0703-44 60 29
Adress
Mosshagen 505
311 97 ÅRSTAD
Hemsida
www.metalltid.se
E-post
info@metalltid.se

Slycke Form

Tel: 013-806 82
Adress
Slycke Form
Slycke Tellslund
590 47 VIKINGSTAD
Hemsida
www.balint.nu
E-post
georg.balint@telia.com

Tommy Hansson konstsmide AB

Tel: 0301-325 20
Adress
Lervik 573
430 64 HÄLLINGSJÖ
Hemsida
www.konstsmideab.se
E-post
tommy.hansson@konstsmideab.se

TAPETER & SPÄNNPAPP

Färg Från Förr

Tel/fax: 0415-603 64
Adress
Kagarp Boställe
242 96 HÖRBY
Hemsida
www.fargfranforr.nu
E-post
kagarp@spray.se

Interior 1900

Mobil, Magnus Karlsson: 0702-10 42 42
Tel: 0511-34 11 00
Adress
Skogsvägen 8
533 32 GÖTENE
Hemsida
www.interior1900.com/
E-post
karlsson@interior1900.com

Lim & Handtryck AB

Växel: 031-12 07 00
Fax: 031-12 99 22
Adress
Norra Forsåkersgatan 2 D
431 63 MÖLNDAL
Hemsida
www.limohandtryck.se
E-post
info@limohandtryck.se

Nackagårds snickeri och byggnadsvård

Mobil: 0706-64 58 93

Tel: 0346-201 92

Adress

Sörby 250

310 58 VESSIGEBRO

Hemsida

www.nackagard.se

E-post

info@nackagard.se

Sandberg Tyg & Tapet AB

Mobil: 0705-69 47 60

Växel: 0321-53 16 60

Tel: 0321-53 16 61

Besöksadress

Hillaredsvägen 4

ULRICEHAMN

Utdelningsadress

Box 69

523 22 ULRICEHAMN

Hemsida

www.sandbergab.se/sv

E-post

sales@sandbergab.se

Skene Måleri & Antik HB

Mobil: 0708-65 14 44

Tel: 0320-475 63

Adress

Anderslid 5

511 63 SKENE

Hemsida

www.skenemaleri.se

E-post

info@skenemaleri.se

STUCK

Göteborgs stuckatur och fasad HB

Mobil: 0707-61 54 88

Adress

Rygatan 33

431 63 MÖLNDAL

Hemsida

www.goteborgsstuckatur.com

E-post

65palmqvist@telia.com

Skene Måleri & Antik HB

Mobil: 0708-65 14 44

Tel: 0320-475 63

Adress

Anderslid 5

511 63 SKENE

Hemsida

www.skenemaleri.se

E-post

info@skenemaleri.se

KAKELUGNAR & JÄRNSPISAR

FC mureri & kakelugnar

Tel: 035-525 64
Fredrik Ceverinsson: 0705-19 16 00
Adress:
Öhrnvägen 9
310 42 HAVERDAL
Hemsida
<http://f-c.se>
E-post
fredrikceverinsson@telia.com

Lars Berg – Construction

Mobil: 0705-86 86 07
Adress
Baldersplatsen 2
506 36 BORÅS
Hemsida
www.larsberg.nu
E-post
info@larsberg.nu

Lindholm Kakelugnar

Mobil: 0702-16 97 40
Tel: 0340-851 12
Adress
Kyrkogatan 33
432 41 VARBERG
Hemsida
www.lindholm-kakelugnar.com
E-post
fredrik@lindholm-kakelugnar.com

Mattiassons Kakelugnsmakeri

Tel: 042-530 40
Fax: 042-533 13
Adress
Spannarpsvägen 235
262 95 ÄNGELHOLM
Hemsida
www.kakelugnsmakaren.com
E-post
kakelugnsmakaren@spray.se

Morfars Kammare

Tel: 044-31 22 80
Adress
Vrams Bygata 15
298 32 TOLLARP
Hemsida
www.morfarskammare.se

Nackagårds snickeri och byggnadsvård

Mobil: 0706-64 58 93
Tel: 0346-201 92
Adress
Sörby 250
310 58 VESSIGEBRO
Hemsida
www.nackagard.se
E-post
info@nackagard.se

Silvferhjelms Spis & Kamin

Tel: 0430-201 23
Besöksadress
Rosenlundsvägen 3
SKOTTORP
Utdelningsadress
Box 5210
312 05 SKOTTORP
Hemsida
www.spis-kamin.se
E-post
info@spis-kamin.se

Station Nord

Tel: 042-834 58

Fax: 042-834 59

Adress

Lokalvägen 4

260 50 BILLESOLM

Hemsida

www.stationnord.se

E-post

info@stationnord.se

BELYSNING

Interior 1900

Mobil, Magnus Karlsson: 0702-10 42 42

Tel: 0511-34 11 00

Adress

Skogsvägen 8

533 32 GÖTENE

Hemsida

www.interior1900.com/

E-post

karlsson@interior1900.com

Kulturbelysning AB

Tel: 042-23 76 90

Adress

Västergård

260 35 ÖDÅKRA

Hemsida

www.kulturbelysning.se

E-post

info@kulturbelysning.se

Nackagårds snickeri och byggnadsvård

Mobil: 0706-64 58 93

Tel: 0346-201 92

Adress

Sörby 250

310 58 VESSIGEBRO

Hemsida

www.nackagard.se

E-post

info@nackagard.se

Slycke Form

Tel: 013-806 82
Adress
Slycke Form
Slycke Tellslund
590 47 VIKINGSTAD
Hemsida
www.balint.nu
E-post
georg.balint@telia.com

Önnestad Antik & Inredning

Tel: 044-708 00
Adress
Bockebäcksvägen 84
291 73 ÖNNESTAD
Hemsida
www.onnestadantik.com
E-post
info@onnestadantik.com

TRÄDGÅRDEN

Byarums Bruk AB

Växel: 0393-222 10
Fax: 0393-223 80
Adress
Byarum
567 92 VAGGERYD
Hemsida
www.byarumsbruk.se
E-post
byarum@byarumsbruk.se

Demeter Trädgårdsform AB

Tel: 0430-139 18
Adress
Gamlebygatan 6 B
312 30 LAHOLM
Hemsida
www.demetertf.se
E-post
demeter_tf@hotmail.com

Icopal AB Skifferverket

Växel: 0591-143 00
Fax: 0591-141 12
Adress
Skiffergården
712 60 GRYTHYTAN
Hemsida
www.icopal.se
E-post
setsr@icopal.com

Stenmontering i Bohuslän AB

Anders Kling: 0708-48 92 88
Tel: 0523-559 70
Adress
Smultronvägen 2
HUNNEBOSTRAND
Hemsida
www.stenmont-bohuslan.se
E-post
stenmont@swipnet.se

Teutsch Landskapsarkitekter AB

Tel: 035-21 18 01
Adress
Halmstad Central
30245 HALMSTAD
E-post
kerstin@landskap.nu

Varalövs Tunnfabrik

Tel: 0431-220 18
Adress
Helsingborgsvägen 350
Norra Varalöv
262 96 ÄNGELHOLM
Hemsida
www.tunnor.se
E-post
info@tunnor.se

Wimans Mark & Sten

Mobil: 0708-18 00 51
Tel: 031-91 63 40
Adress
Bettys Väg 4
438 93 LANDVETTER
Hemsida
www.wms.se
E-post
info@wms.se

KONSERVERING

Conservator J.T.F Petéus AB

Tel: 0300-32 16 32
Adress
Valldavägen 36
434 92 VALLDA
Hemsida
www.conservatorab.se
E-post
info@conservatorab.se

Darwalls Konserveringsateljé AB

Mobil: 0705-81 65 32
Tel/fax: 0523-581 65
Adress
Brattebyvägen 12
456 62 HUNNEBOSTRAND
Hemsida
www.darwalls.se
E-post
anders@darwalls.se

Dekormäster Markku Timonen

Markku Timonen: 0708-81 07 10
Adress
Åkerigatan 4
504 30 BORÅS
Utdelningsadress
Bjättlunda Larsagården
523 92 TIMMELE
Hemsida
www.dekormaster.se
E-post
info@dekormaster.se

Klassiskt Måleri Bengt Allde

Mobil: 0708-39 79 14
Mobil: 0761-62 20 86
Adress
Kungsladugårdsgatan 58
414 76 GÖTEBORG
Hemsida
www.klassisktmaleri.se
E-post
bengt@klassisktmaleri.se

SVK - Studio Västsvensk Konservering

Tel: 031-63 70 00
Fax: 031-707 03 26
Adress
Gamlestadsvägen 2-4
415 02 GÖTEBORG
Hemsida
www.svk.com
E-post
svk@vgregion.se

Konservator NFK Lars Sandberg

Mobil: 0706-98 95 84
Tel: 040-48 73 01
Adress
Gångvägen 2
235 99 VELLINGE
E-post
konservatorer.sandberg@telia.com

Konserveringsateljé syd AB

Mobil: (Karin Hermerén) 0706-24 64 01
Tel: 0418-284 40
Adress
Citadellet 10
261 31 LANDSKRONA
Hemsida
www.konserveringsateljén.se
E-post
karin.hermeren@konserveringsateljén.se

Laholms Målerikonservering

Mobil: 0706-50 20 86
Tel: 0430-630 93
Adress
Ålstorp 734
312 94 LAHOLM
Hemsida
www.konservera.se
E-post
lars.ivar.nilsson@telia.com

KONSULTER & ENTREPRENÖRER

AB Lars Samuelsson Byggnadsfirma

Tel: 0140-641 71
Fax : 0140-400 54
Fax Torpa: 0140-400 55
Adress
Tunet Torpa
573 94 TRANÅS
E-post
ab.lars.samuelsson@telia.com

Almåsnickeri

Tel: 0300-54 00 18, 0705-54 00 18
Adress
Almåsvägen 13
439 71 FJÄRÅS
E-post
bo.bengt@hotmail.com

Bröderna Bergströms Byggnads AB

Tel: 035-17 66 00
Adress
Rundan 1
Box 4124
300 04 HALMSTAD
Hemsida
www.brodernabergstrom.se
E-post
info@brodernabergstrom.se

Hallgren hantverk

Mobil, Mattias Hallgren: 0704-22 43 77
Adress
Östbygatan 20 A
531 37 LIDKÖPING
Hemsida
www.hallgrenhantverk.se/
E-post
mattias@hallgrenhantverk.se

KAIAB Bygg

Tel: 0706-207 099
Adress
Borgmästaregatan 9
434 32 KUNGSBACKA
E-post
kaiab@telia.com

Sparrman & Nätt Bygger AB

Tel: 0300-56 69 95
Fax : 0300-56 69 96
Adress
Magasinsgatan 15
434 37 KUNGSBACKA
Hemsida
www.sparrmanonatt.se
E-post
bengt-ake@sparrmanonatt.se

Svensk Byggnadstradition

Johan Svensson: 0708-34 17 07
Adress
Ekvägen 38
247 36 SÖDRA SANDBY
Hemsida
http://byggnadstradition.blogspot.com
E-post
johan.svensson@byggnadstradition.se

Svenska kulturhantverk

Mobil: 0706-53 64 95
Adress
Karl Gustav Hakared 1
310 60 ULLARED
E-post
falkenberger@hotmail.com

Tellestams Byggnads AB

Växel : 0303-940 55
Adress
Bultgatan 22
442 40 KUNGÄLV
E-post
tellestams.bygg@swipnet.se

DEGAGNAT BYGGNADSMATERIAL & BYGGNADSVÅRDSBUTIKER

Byggnadsvård Nääs

Tel: 0302-52 05 30
Adress
Nääs Allé
448 92 FLODA
Hemsida
www.naas.se
www.bvn.se
E-post
info@bvn.se

Byggnadsvård Wäst och Munktells Färgmakeri

Tel: 0524-130 50
Adress
Strömstadsvägen 15
455 30 MUNKEDAL
Hemsida
www.bvw.nu
E-post
info@bvw.nu

Ekahagens byggnadsvård AB

Victoria och Fredrik Sjöqvist: 0300-54 00 21
Adress
Gamla Tostaredsvägen 210
439 74 FJÄRÅS
Hemsida
www.ekahagensbyggnadsvard.se
E-post
info@ekahagensbyggnadsvard.se

Gysinge centrum för byggnadsvård AB

Tel: 0291-211 00
Fax: 0291-211 30
Adress
Byggesvägen 12
810 21 GYSINGE
Hemsida
www.gysinge.nu
E-post
gysinge@gysinge.nu

Hus till Hus, byggnadsvård och återbruk i Alingsås AB

Tel: 0322-67 21 44
Adress
Nolby Gård
441 38 ALINGSÅS
Hemsida
www.hustillhus.se
E-post
nolby@hustillhus.se

Kullabygdens byggnadsvård

Mobil: 0706-34 64 60
Tel: 042-34 27 81
Besöksadress
Kullagatan 46
263 38 HÖGANÄS
Hemsida
www.kullabygdensbyggnadsvard.se
E-post
fredrika@kullabygdensbyggnadsvard.se

Nackagårds snickeri och byggnadsvård

Mobil: 0706-64 58 93
Tel: 0346-201 92
Adress
Sörby 250
310 58 VESSIGEBRO
Hemsida
www.nackagard.se
E-post
info@nackagard.se

Ovolin Färg & Byggnadsvård

Mobil: 0703-79 55 86
Tel: 019-22 71 81
Adress
Tegelmagasinet, Kvarnfallsvägen
705 93 ÖREBRO
Hemsida
www.ovolin.se
E-post
info@ovolin.se

Qvarnarps Byggnadsvårdsbutik

Tel: 0381-361 95
Fax: 0381-143 50
Adress
Kvarnarps Gård
575 95 EKSJÖ
Hemsida
www.qvarnarp.com
E-post
info@qvarnarp.com

Uddevalla byggnadsvård

Mobil: 0702-21 17 51
Tel: 0522-64 65 79
Fax: 0522-64 65 70
Besöksadress:
Kämpegatan 6-10
UDDEVALLA
Utdelningsadress:
Box 531
451 21 UDDEVALLA
Hemsida
www.uddevallabyggnadsvard.se
E-post
info@uddevallabyggnadsvard.se

Önnestad Antik & Inredning

Tel: 044-708 00
Adress
Bockebäcksvägen 84
291 73 ÖNNESTAD
Hemsida
www.onnestadantik.com
E-post
info@onnestadantik.com

ANTIKVARISKT MEDVERKANDE

Ad cultura

Andreas Dehlin

Mobil: 0733-50 07 62

Hemsida

www.adcultura.se

E-post

andreas@adcultura.se

Antiquum

Victoria Ask

Tel: 031-13 38 20

Mobil: 0708-25 40 41

Adress

Drottninggatan 25

411 14 GÖTEBORG

Hemsida

<http://www.antiquum.se/>

E-post

victoria.ask@antiquum.se

Archidea AB

Tel: 031-723 73 60

Adress

Varbergsgatan 12

412 65 GÖTEBORG

Hemsida

<http://www.archidea.se/>

E-post

info@archidea.se

Barup & Edström Arkitektkontor AB

Tel: 0414-131 00

Adress

Järnvägsgatan 12

272 31 SIMRISHAMN

Hemsida

www.barup-edstrom.se

E-post

ark@barup-edstrom.se

Byggkonsult Sölve Johansson

Tel: 0520-42 60 93

Fax: 0520-42 60 94

Adress

Batterivägen 12

461 38 TROLLHÄTTAN

E-post

solve@bksjab.se

Catharina Svala

Mobil: 0705-51 21 45

Tel: 0430-220 29

Adress

Edenbergavägen 38

312 95 LAHOLM

E-post

catharina.svala@tele2.se

Defyra Arkitekter

Tel: 031-20 00 70

Adress

Vasa Kyrkogata 1

411 27 GÖTEBORG

Hemsida

<http://www.defyra.com/>

E-post

info@defyra.com

FoA Byggnadsvårdprojektering

Sune Feiff: 0736-22 47 96

Felicia Alfredsson: 0730-42 07 05

Adress

c/o Felicia Alfredsson

Wadmansgatan 11

412 53 GÖTEBORG

Hemsida

<http://www.foabvp.se/>

E-post

kontakt@foabvp.se

Håkan Larne

Tel: 035-515 89
Adress
Särdal Vårhögen 148
310 42 HAVERDAL
E-post
hakan.larne@halmstad.net

Kulturmiljö Halland

Tel: 035-19 26 00
Fax: 035-19 26 26
Adress
Bastionsgatan 3
302 43 HALMSTAD
Hemsida
<http://www.kulturmiljohalland.se>
E-post
kansli@kulturmiljohalland.se

Lindholm Restaurering AB

Tel: 031-336 09 40
Fax: 031-336 09 41
Adress
Östra Hamngatan 46-48
411 09 GÖTEBORG
Hemsida
<http://www.lindholm-restaurering.se/>
E-post
info@lindholm-restaurering.se

Niras

Tel: 031-348 11 10
Adress
Lilla Bommen 6
411 04 GÖTEBORG
Hemsida
www.niras.se
E-post
sten.moberg@niras.se

Norrströms i Skummeslöv

Heidi Norrström
Tel: 0430-293 27
Mobil: 0708-17 27 38
Adress
Vegavägen 12
312 72 SKUMMESLÖVSSTRAND
E-post
norrstroems@telia.com

Pro Domus

Adam Katzeff
Tel: 040-23 63 66
Mobil: 0739-37 62 33
Adress
Davidshallsgatan 17
211 45 MALMÖ
Hemsida
<http://www.prodomus.se/>
E-post
info@prodomus.se

Prokurator

Tel: 031-89 44 40
Fax: 031-748 14 00
Adress
Olof Askklunds Gata 1
421 30 VÄSTRA FRÖLUNDA
Hemsida
<http://www.prokuratoror.se/>
E-post
info@prokuratoror.se

Svensk byggtradition

Per Zackrisson
Tel: 0705-72 11 00
Adress
Vireda
578 92 ANEBY
E-post
info@byggtradition.se

Umbra byggnadsvård
Arja Källbom

Tel: 0706-57 34 75
Adress
Norra Hiarum Missionshus
570 21 MALMBÄCK
E-post
ekvilibrum@hotmail.com

White Arkitekter AB
Lars Nilsson

Tel: 035-19 21 00
Mobil: 0706-93 41 27
Adress
Badhusgatan 10
302 32 HALMSTAD
Hemsida
www.white.se
E-post
lars.nilsson@white.se

KOMMUNERNA

Kungsbacka kommun
Kommunantikvarie Wivi-ann Reit

Tel: 0300-83 47 96
Adress
Enheten för kulturmiljövård
Kulturhuset Fyren, administrationsvåningen
434 40 KUNGSBACKA
Hemsida
www.kungsbacka.se
E-post
wivi-ann.reit@kungsbacka.se

Varbergs kommun

Växel: 0340-880 00
Adress
Stadsbyggnadskontoret
Östra Långgatan 27
432 80 VARBERG
Hemsida
www.varberg.se
E-post
bn@kommunen.varberg.se

Falkenbergs kommun

Växel: 0346-88 60 00
Adress
Stadsbyggnadskontoret
311 80 FALKENBERG
Hemsida
www.falkenberg.se
E-post
stadsbyggnad@falkenberg.se

Halmstads kommun

Tel: 035-13 72 30
Adress
Byggnadskontoret
Box 153
301 05 HALMSTAD
Hemsida
www.halmstad.se
E-post
byggnadskontoret@halmstad.se

Hylte kommun

Antikvarie Britt-Marie Lennartsson

Växel: 0345-180 00
Adress
Samhällsbyggnadskontoret
Storgatan 8
314 80 HYLTE
Hemsida
www.hylte.se
E-post
britt-marie.lennartsson@kulturmiljohalland.se

Laholms kommun

Växel: 0430-150 00
Adress
Samhällsbyggnadskontoret
Humlegången 6
312 80 LAHOLM
Hemsida
www.laholm.se
E-post
miljo.och.byggnadsnamnden@laholm.se

KULTURMILJÖ HALLAND

Tel: 035-19 26 00
Fax: 035-19 26 26
Adress
Bastionsgatan 3
302 42 HALMSTAD
Hemsida
www.kulturmiljohalland.se
E-post
kansli@kulturmiljohalland.se

LÄNSSTYRELSEN I HALLANDS LÄN

KULTURMILJÖENHETEN

Tel: 035-13 20 00
Fax: 035-13 21 49
Besöksadress
Slottsgatan 2
HALMSTAD
Utdelningsadress
Länsstyrelsen i Hallands län
301 86 HALMSTAD
Hemsida
www.lansstyrelsen.se/halland
E-post
halland@lansstyrelsen.se

LITTERATURTIPS

ALLMÄNT OM BYGGNADSVÅRD, HISTORIA & STILAR

Ahlstrand, Jan Torsten (1976), *Akitekturtermer*. Lund: Studentlitteratur

Barup, K & Edström, M (1983), *Handbok i sydöstskånsk byggnadsteknik*. Ystad: Sydöstra Skånes samarbetskommitté.

Björk, Cecilia et al., *Så byggdes husen 1880-2000: arkitektur, konstruktion och material i våra flerbostadshus under 120 år*. Stockholm: Formas.

Björk, Cecilia et al. (2009), *Så byggdes villan - Svensk villaarkitektur från 1890 till 2010*. Stockholm: Formas.

Bygga och bo: 1000 år i Västergötland (1996). Skara: Skaraborgs länsmuseum.

Byggnadsvård i praktiken. Stockholm: Byggförlaget i samarbete med Gysinge centrum för byggnadsvård.

Dravnieks, Gunnar (1988), *Byggandets ord: Betydelse, Ursprung, Historia*. Stockholm: AB Svensk Byggtjänst.

Edman, Victor (1999), *En svensk restaureringstradition: tre arkitekter gestaltar 1900-talets historiesyn*. Stockholm: Byggförlaget.

Erixon, Sigurd (1982), *Svensk byggnadskultur*. Lund: Ekstrand. Faks. av 1 uppl. Stockholm: Boverket, 1947.

Friesen, Otto von (2001), *Vi rustade en bondeskep-paregård*. Stockholm: Byggförlaget.

Från bergslag till bondebygd: årsbok för Örebro läns hembygdsförbund och Stiftelsen Örebro läns museum (2000). Örebro: Örebro läns museum.

Fukt allmänt (1981), medarb. Björn Becker. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning: Svensk byggtjänst (distr.).

Funktionalismen - värd att vårda! (1992), red. Eva Rudberg. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Garnert, Jan (1993), *Anden i lampan: Etnologiskt perspektiv på ljus och mörker*. Stockholm: Carlsson.

Gudmundsson, Göran (2001), *Flyttning av gamla hus*. Stockholm: Byggförlaget.

Gudmundsson, Göran (2002), *Utvändig renovering*. Stockholm: Byggförlaget i samarbete med Gysinge centrum för byggnadsvård.

Gudmundsson, Göran (2001), *Värmen i gamla hus*. Stockholm: Byggförlaget.

Gustafsson, Lotta (1999), *Blytak*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Hall, Thomas, Dunér, Katarina, red. (1995), *Svenska Hus: Landsbygdens arkitektur - från bondesamhälle till industrialism*. Lund: Carlsson Bokförlag.

Hantverket i gamla hus (1998). Stockholm: Byggförlaget i samarbete med Svenska föreningen för byggnadsvård.

Henriksson, Gunnar (1996), *Skiftesverk i Sverige: ett tusenårigt byggnadssätt*. Stockholm: Byggnadsforskningsrådet; Solna: Svenskbyggtjänst.

Hidemark, Ove et al. (2000), *Så renoveras torp och gårdar*. Västerås: ICA Förlag.

Holmström, Ingemar (2000), *Byggnadsteknik för lång livslängd: om upprepat underhåll, isärtagbarhet och reparerbarhet*. Stockholm (Trita-ARK. Forskningspublikation).

Kåring, Göran (1995), *När medeltidens sol gått ned: debatten om byggnadsvård i England, Frankrike och Tyskland 1815-1914*. Stockholm: Kungl. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Almqvist & Wiksell International (distributör).

- Lepasoon, Urve (2001), *Byggnaders särdrag: stilhistorisk handbok 1880-1960*. Karlskrona: Boverket.
- Liedgren, Rut (1981), *Så bodde vi: arbetarebostaden som typ- och tidsföreteelse*. Stockholm: Nordiska museet.
- Lindbom, Roger (2001), *Frågor och svar om byggnadsvård*. Stockholm: Byggförlaget.
- Lundberg, Erik (1978), *Svensk bostad: dess utveckling och traditionsbildning : dess förhållande till utländskt samt dess egenart och framtida möjligheter*. Stockholm: Norstedt.
- Mourier, H & Winding, O (1976), *Skadedjur och andra gäster inomhus*. Stockholm, Norstedt.
- Olsson, Lars Erik (1998), *Gamla hus: undersöka och åtgärda*. Västerås: ICA Förlag.
- Robertsson, Stig (2002), *Fem pelare - en vägledning för godbyggnadsvård*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.
- Rudberg, Eva (1992), *Folkhemmets byggande: under mellan- och efterkrigstiden*. Stockholm: Svenska turistföreningen.
- Sandklef, Albert (1953), *Hallandsgårdar: bebyggelse på gårdar och torp före 1900*. Stockholm: Nordiska museet.
- Sekelskiftets byggteknik: Om arkitekten Valfrid Karlssons byggnadsverk och läroböcker* (1994), red. Cecilia Björk. Stockholm: Svensk Byggtjänst.
- Schwanborg, Ingrid (2002), *Kulturhistorisk karaktisering och bedömning av kyrkor: en handledning för kulturmiljövården och Svenska Kyrkan*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.
- Sjömar, Peter (2000), *Byggnadsuppmätning: historik och praktik*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.
- Spara och bevara : råd och riktlinjer för energisparande i kulturhistoriskt värdefull bebyggelse* (1981). Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning: Svensk byggtjänst (distr.).
- Svedberg, Olle (1975), *Kort vägledning i skånsk byggnadsvård*. Lund: Skånekommittén för byggnadsvårdsåret 1975.
- Svenska hus*. Kulturmiljövård 1995:1-2 (temanummer).
- Thurell, Sören (1998), *Vård av trähus: en handbok i vård och upprustning av gammal träbebyggelse*. Stockholm: Natur och kultur.
- Unnerbäck, Axel R (2002), *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.
- Werne, Finn (1993), *Böndernas bygge: traditionellt byggnadsskick på landsbygden i Sverige*. Höganäs: Wiken.
- Wetterberg, Ola (1992), *Monument & miljö*. Göteborg: Institutionen för arkitekturhistoria, Chalmers tekniska högskola.
- Wijnbladh, Carl (1782), *Byggningskonsten. Ritningar på wåningshus, sextio af sten, och tjugo af träd...* Stockholm: Hesselberg.
- Åkerlund, Monika (1991), *Ängrar - finns dom? : om skadeinsekter i museer och magasin*. Stockholm: Svenska museiföreningen i samarbete med Naturhistoriska riksmuseet.
-
- STRÅ- & TORVTAK
- Arén, Eje (1984), *Stråtak*. Kulturminnsvård 1984:4.
- Löfström, Lars-Göran. *Torv*. Kulturminnsvård 1984:4.
- Mattisson, Karl (1961), *Det sydsvenska halmtaket*. Lund: Skrifter från Folkliivsarkivet i Lund.

Nilsson, A & Svensson, A (1990), *En studie av stråtak*. Lund: Rapport TVBM (Examensarbete).

Hidemark, Ove et al. (2000), *Så renoveras torp och gårdar*. Västerås: ICA Förlag.

Wedman, Stina (1998), *Stickspån : pärt, spiller, spikspån*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

TAKSPÅN, STICKOR OCH PAPPTAK

Gammal kunskap för nutida byggande (1984). Kulturmiljövård 1994:2-3.

Sjunneson, H & Löfström, L-G (1985), *Äldre papptak: historik och renovering*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Spån: rekommendationer för tillverkning, läggning och skyddsbehandling (1981). Ill.: Uno Söderberg. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Torgny, Ove (1984), *Skånelängor: att förstå och bevara ett kulturarv*. Stockholm: LiberFörlag.

TEGELTAK OCH SKIFFERTAK

Andersson, Ingemar (1993), *Skiffertak: praktiska råd vid reparation och läggning*. Mellerud: I. Andersson.

Antell, Olof (1986), *Taktegel, tegeltak*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning: Riksantikvarieämbetet: Svensk byggtjänst (distr.).

Blomberg, Anna (1997), *Skiffertak*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Hidemark, Ove et al. (2000), *Så renoveras torp och gårdar*. Västerås: ICA Förlag.

Wikström, Ture (1984), *Skiffer*. Kulturminnsevärd 1984:4.

PLÅT & PLÅTARBETEN

Järnplåt: anvisningar för underhåll och reparation (1980). Stockholm: Svensk byggtjänst (distr.).

Lisinski, Jan (1995), *Plåt*. Byggnadskultur 1995:1.

Lisinski, Jan (1979), *Äldre järnplåtarbeten: en sammanställning av uppgifter ur äldre facklitteratur*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer.

TRÄ, SÄGVERK & SNICKERIER

Carling, Olle (1984), *Träskyddshandbok*. Stockholm: Svensk byggtjänst.

Drange, Tore et al. (1992), *Gamle trehus: historik, reparation, vedlikehold*. Oslo: Universitetsforlaget.

Engdahl, Christina et al. (1983), *Stenhusen 1880-1920 : varsam ombyggnad*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning: Svensk byggtjänst (distr.).

Gustafsson, G & Biornstad, A (1981), *Skansens handbok i vården av gamla byggnader*. Stockholm: Forum.

Trä. Kulturmiljövård 1994:1.

Levande trä. STF:s årsbok 1987.

Lundberg, Erik (1971), *Trä gav form: studier över byggnadskonst vars former framgått ur trämaterial och träkonstruktion*. Stockholm: Norstedt.

Mårtensson, Hans (1999), *Förstukvistar & verandor*. Västerås: ICA Förlag.

Var virket bättre förr?: en orientering om traditionellt svenskt virkeskunnande (1982). Stockholm: Nordiska museet: Riksantikvarieämbetet.

Ridderstad, Stellan (1995), *Husets snickerier - vad kan de säga oss?* Byggnadskultur 1995:1.

Söderberg, Uno (1992), *Liggtimmerhus: tillsyn och reparation*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet; Byggnadsstyrelsen; Eskilstuna: Fortifikationsförvaltningen.

Thurell, Sören (1998), *Vård av trähus: en handbok i vård och upprustning av gammal träbebyggelse*. 4 uppl. Stockholm: Natur och kultur.

Trä: byggnadsmaterial förr och nu (1988). Stockholm: Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer.

FÖNSTER & DÖRRAR

Antell, Olof (2000), *Fönster: historik och råd vid renovering*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Blomberg, Ingela (2003), *Varsamt & sparsamt: förnyelse av 1950-talets bostäder*. Stockholm.

Hidemark, Ove et al. (2000), *Så renoveras torp och gårdar*. Västerås: ICA Förlag.

Lisinski, Jan (1995), *Äldre fönster: historik och renovering*. Byggnadskultur 1995:1.

Lundkvist, Ingemar (1988), *När husen fick glasögon: om fönsterglasets historia*. Stockholm: Carlsson.

Portar: underhåll, renovering och byte (1990). BOOM-gruppen, Kungl. Tekniska Högskolan. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning; Solna: Svensk byggtjänst (distr.).

Sjöberg, Lars et al. (1995), *Det svenska rummet*. Stockholm: Bonnier Alba.

INVÄNDIGT & UTVÄNDIGT MÅLERI

Almqvist, Carl Jonas Love (1965), *Målaren*. Stockholm AB Wilh. Becker.

Byggnadsmåleri med traditionella färgtyper (1999), 6 upplagan. Stockholm: Riskantikvarieämbetet.

Cennini, Cellino (2000), *Boken om målarkonsten*. Stockholm: Till & från förlaget.

Cramér, Margareta (1995), *Den svenska färgtraditionen*. Byggnadsvård 1995:1.

Drange, Tore et al. (1992), *Gamle trehus: historik, reparasjon, vedlikehold*. Oslo: Universitetsforlaget.

Drejjer, Clas (1992), *Arkitekter om färg & måleri*. Stockholm: Byggförlaget.

Fridell Anter, Karin (1997), *Så målade man: svenskt byggnadsmåleri från senmedeltid till nutid*. Stockholm: Svensk byggtjänst.

Fridell Anter, Karin (1994), *Färg och exteriör*. Arkitektur. Stockholm Arkitektur förlag, 1994:2.

Fridell Anter, K & Svedmyr, Å (2003), *Färgen på huset*. Stockholm: Formas: Liber.

Färg på trä: ytbehandling av utvändigt trä (1992), red. Holger Gross. Stockholm: Träinformation; Solna: Svensk byggtjänst.

Hantverkets bok. (1), Måleri (1938). Medarb. Gregor Paulsson. Stockholm: Lindfors.

Hidemark, Ove et al. (2000), *Så renoveras torp och gårdar*. Västerås: ICA Förlag.

Hjort, Sven (1998), *Traditionell kalkfärg: tekniska egenskaper, projektering, målning, färgsättning*. Stockholm: Byggnadsforskningens råd: Svensk byggtjänst (distr.).

Mårdh, Per-Anders et al. (1990), *Röda stugor: en bok om rödfärgens egenskaper, om recept och tillverkning, om husen och traditionen, om rödfärg idag*. Stockholm: Byggförlaget.

Nessle, Lena (2002), *Blommande allmogemåleri*. Västerås: Ica.

Nessle, Lena (1993), *Måla inomhus på gammalt vis*. Stockholm: Norstedt.

Nessle, Lena (1992), *Måla som förr: folkligt och friskt*. Västerås: Ica.

Nessle, Lena (1996), *Schabloner med traditioner*. Västerås: Ica.

Nessle, L & Tunander, P (1995), *Skönt målat: dekorationsmåleriet genom tiderna*. Västerås: Ica.

Rentzhog, Sten (1988), *Falu rödfärg*. Falun: STORA.

Sloan, A & Gwyn, K (1993), *Dekorationsmålning: rum, möbler, inredningsdetaljer, prydnadsföremål*. Stockholm: Forum.

Tunander, Pontus (1998), *Marmorering och ådring: förlagor för dekorationsmålning*. Västerås: Ica.

Thurell, Sören (1998), *Vård av trähus: en handbok i vård och upprustning av gammal träbebyggelse*. Stockholm: Natur och kultur.

MURTEGEL

Andersson, K & Hildebrand, A (1988), *Byggnadsarkeologisk undersökning: det murade huset*. Stockholm: Informationsenheten, Riksantikvarieämbetet.

Berggren, Christer et al. (1990), *Äldre murverkshus: reparation och ombyggnad*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning; Solna: Svensk byggtjänst (distr.).

Eklblom, Annika (1993), *Om hus av jord och lerhalm*. Stockholm: Byggförlaget.

Granholm, Hjalmar (red.) (1953), *Hantverkets bok. (4), Mureri*. Stockholm: Lindfors.

Lindgren, J & Moeschlin, J (1985), *Tegel: tillverkning, konstruktion, gestaltning*. Stockholm: Svensk byggtjänst.

Olsson, Lars Eric (1987), *Tegelbruk i Sverige: en branschinventering*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Restaureringsteknik: det murade husets problem: symposium arrangerat av Statens institut för byggnadsforskning (1976). Stockholm: Svensk byggtjänst.

KALK SOM PUTS, BRUK & FÄRG

Barup, Kerstin (1995), *Putts*. Byggnadskultur 1995:1.

Engelbrektsson, Elvy (1984), *Renoverade putsfasaders åldrande: en skaderapport från Stockholms malmar*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning: Svensk byggtjänst (distr.).

Gotlandskalk: beskrivning av traditionell kalktillverkning i Hejnum-Djupqvior. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Kalkfärg på fasad. Byggnadsforskningsrådets informationsblad B4:1979.

Kalkputs 5: praktiska anvisningar för arbete med kalkbruk och kalkfärg (2003). Krylbo: ECS-Teknik.

Malinowski, Eva (1988), *Renovering och restaurering av putsade fasader: studier av murade hus i Göteborg*. Göteborg: Chalmers Tekniska Högskola.

STENINDUSTRI

Engdahl, Christina et al. (1983), *Stenhusen 1880-1920: varsam ombyggnad*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning: Svensk byggtjänst (distr.).

Göteborgs och Bohus län samt Hallands län (1995). Stockholm: Riksantikvarieämbetets serie om natursten i byggnader.

Sten (1989), Svenska Turistföreningens årsbok, red. Jansson, Erik et al. Stockholm: Svenska turistföreningen.

Svensk byggnadssten & skadebilder (1994). Stockholm: Riksantikvarieämbetets serie om natursten i byggnader.

Teknik och historia (1995). Stockholm: Riksantikvarieämbetets serie om natursten i byggnader.

BEGAGNAT BYGGNADSMATERIAL

Bokalders, Varis et al. (1995), *Ekobygg: produktguide för sunda och miljöanpassade hus*. Falun: Ekokultur.

Johansson, Birgitta (1995), *Bygg- och rivningsmaterial i kretsloppet: dagsläge och kunskapsbehov*. Stockholm: Avfallsforskningsrådet: Statens råd för byggnadsforskning; Solna: Statens naturvårdsverk: Svensk byggtjänst (distr.).

Johnsson, Tommy (1995), *Metoder och lönsamhet vid selektivrivning*: Demon 93. Stockholm: Byggnadsforskningsrådet: Byggdok (distr.).

Persson, Johanna (1996), *Röda ladan: selektiv rivning i praktiken*. Falun: Ekokultur.

Persson, Johanna (1993), *Hus igen...: (om det är möjligt att åter-använda rivningsmaterial)*. Göteborg: Avd. för byggnadsplanering, Arkitekturstektionen, Chalmers Tekniska Högskola.

JÄRN & SMIDE

Hidemark, Ove et al. (2000), *Så renoveras torp och gårdar*. Västerås: ICA Förlag.

Mest om järn (1988), Svenska turistföreningens årsbok, red. Erik Janson. Stockholm: Svenska Turistföreningen.

Molander, Bo (1985), *Järn i gamla byggnader*. Stockholm: Stockholms stadsmuseum.

Månsson, Karin (1980), *Byggnadssmide: modellbok*. Utgiven av Gislöfs smidesmuseum, Simrishamn. Löderup: Målarhusgården.

TAPETER & SPÄNNPAPP

Hedborg, Gunnar (1976), *Gamla tapeter i Sverige*. Gävle: Duro.

Hidemark, Ove et al. (2000), *Så renoveras torp och gårdar*. Västerås: ICA Förlag.

Tunanader, Ingemar (1984), *Tapeter i Sverige*. Västerås: ICA bok-förlag.

Tunander, Ingemar (1995), *Tapeter på svenska väggar*: Byggnadskultur. Stockholm: Svenska föreningen för byggnadsvård 1995:1, s. 46-53.

STUCK

Beier, Dieter (1995), *Stuck: framtidens material sedan 8000 år*. Stockholm: Byggnadsforskningsrådet; Solna: Svensk byggtjänst (distr.).

Engdahl, Christina et al. (1983), *Stenhusen 1880-1920: varsam ombyggnad*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning: Svensk byggtjänst (distr.).

Inganni, Domenico (1987), *Stuckatörens liv och hantverk: handledning i olika tekniker jämte några lärarika historier*. Stockholm: Forum.

Leijon, Ulf (1995), *Komplettering i gammal stuckatur*. Byggnadskultur 1995:1.

KAKELUGNAR OCH JÄRNSPISAR

Cramér, Margareta (1991), *Den verkliga kakelugnen: fabriksstillverkade kakelugnar i Stockholm 1846-1926*. Stockholm: (Komm. För Stockholmsforskning).

Engdahl, Christina et al. (1983), *Stenhusen 1880-1920: varsam ombyggnad*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning: Svensk byggtjänst (distr.).

Mårtensson, Hans (1994), *Spisboken: kaminer, spisinsatser, kakelugnar*. Solna: Svensk byggtjänst.

Tunander, B & Tunander, I (1982), *Kakelugnar, spisar och kaminer*. Västerås, ICA bokförlag.

Tunander, Britt et al. (1999), *Svenska kakelugnar*. Stockholm: Nordiska museet.

BELYSNING

Garnert, Jan (1993), *Anden i lampan: Etnologiskt perspektiv på ljus och mörker*. Stockholm: Carlsson.

TRÄDGÅRD

Berglund, Karin (2000), *Längtans blommor: om gammaldagsträdgårdsväxter*. Stockholm: Prisma.

Berglund, Karin et al. (1999), *Bonniers stora bok om din trädgård*. Stockholm: Bonnier.

Beyron, Ulla (1994), *Mormors blommor*. Stockholm: Natur och kultur.

Beyron, Ulla (1984), *Krukväxter från mormors tid*. Stockholm: LT.

Blennow, Anna-Maria (2000), *Europas trädgårdar: från antiken till nutiden*. Lund: Signum.

Bremness, Lesley (1995), *Vår örtabok: allt om örter - från odling till användning*. Stockholm: Rabén Prisma.

Christenson, Per (1997), *Trädgårdsväxternas historia*. Västerås: Ica.

Christenson, Per (1996), *Upptäck och bevara allmogeträdgården*. Västerås: Ica.

Edwards, Johathan (2003), *Prismas stora bok om trädgårdsskötsel: hur du planerar, anlägger och sköter din trädgård*. Stockholm: Prisma.

Flinck, Maria (1996), *Tusen år i trädgården: från sörmländska herrgårdar och bakgårdar*. Stockholm: Rabén Prisma.

Gustafsson, John-Erik (2000), *Hägnader och stängsel i kulturlandskapet: historik och arbetsbeskrivning över äldre och modernt hägnadsarbete*. 2 (rev.) upplagan. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förlag.

Ilminge, Christina (2002), *Bevara & sköta en gammal trädgård*. Stockholm: Prisma.

Jansson, Eva (2002), *Varför ska vi bevara kulturväxterna?* Uppsala, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Lindqvist, Anna (1995), *Lusthus: en utställning om lusthus och andra smyckade småhus: temautställning 1995 på Byggnadsvård Nääs*. Vänersborg: Älvsborgs länsmuseum; Borås: Länsbiblioteket i Älvsborgs län; Floda: Nääs-stiftelsen.

Löfgren, Maria, *Försiktigt!: konsten att restaurera en gamma trädgård*. Spaning. Västerås: Spaning 2002:1/2, s. 33-39.

Mårtensson, Hans (1999), *Förstukvistar & verandor*. Västerås: Ica.

Mårtensson, Hans (1999), *Länge leve lusthusen*. Ljungbyholm: Akantus.

Nilsson, Anton (1986), *Våra äpplesorter: deras historia, egenskaper och kännetecken*. Stockholm: Nordiska museet: Liber kundtjänst (distr.).

Nyman-Nilsson, Maria (1995), *Åskhults gamla by: gårdsmiljöer, mullbänkar, kålgårdar och trädgårdar: dokumentation och skötsel-förslag*. Halmstad: Länsstyrelsen Halland.

Nyreröd, Anna-Lisa (1979) *Lusthus: till bruks och till syns*. Stockholm: Nordiska museet.

Park och trädgård i kulturperspektiv: dokumentation från temadagen Trädgårdar & parker, historia & förvaltning. Avd. för kulturvård, Göteborgs Universitet, november 2002.

HALLANDS LÄNS BYGGNADSVÅRDSKATALOG

LÄNSSTYRELSEN I HALLANDS LÄN 2010

LÄNSSTYRELSENS MEDDELANDESERIE 2010:13

COPYRIGHT 2010 LÄNSSTYRELSEN I HALLANDS LÄN

REDIGERING OCH GRAFISK FORM: DENNIS OLSSON

TEXT: EVA-LOTTA ERLINGSSON, DAN ANDERSSON, HEIDI NORRSTRÖM OCH DENNIS OLSSON

BILDMATERIAL: OM EJ ANNAT ANGES LÄNSSTYRELSENS KULTURMILJÖENHET

TRYCK: ÅTTA.45 TRYCKERI AB, SOLNA

ISSN 1101-1084

ISRN LSTY-N-M-10/13-SE

Böcker utgivna på uppdrag av länsstyrelsen

160:-

Fyra vägar till Halland
av Erik Hallberg

Västsvenska kyrkor från Nygotikens storhetstid av Henning Repetzky

395:-

359:-

Husesyn
av Björn Petersen och Arne Persson

Avtryck från en epok
av Bengt Spade och Gösta Carlsson

359:-

339:-

Medeltida träskulptur i Hallands kyrkor av Inga Lindén Nilsson

Under samma himmel
av Stig Tornehed

295:-

Samtliga priserna är inkl. moms och frakt.
För beställning maila info@cal-forlaget.se eller ring oss på 0340-67 30 07

CAL-FÖRLAGET

Slottsgatan 8, SE-432 44 Varberg | Tel: 0340-67 30 07 | E-post: info@cal-forlaget.se | www.cal-forlaget.se

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

TEL: 035-13 20 00

FAX: 035-13 21 49

E-POST: HALLAND@LANSSTYRELSEN.SE

HEMSIDA: WWW.LANSSTYRELSEN.SE/HALLAND

BESÖKSADRESS: SLOTTSGATAN 2, HALMSTAD

UTDELNINGSADRESS: LÄNSSTYRELSEN I HALLANDS LÄN, 301 86 HALMSTAD